

TÜRK HUKUKUNDA ÇOCUKLARIN KURUM ARACILIĞI DIŞINDA EVLÂT EDİNİLMESİ

*The Adoption of Children without Applying a Competent Administrative Authority
under Turkish Law*

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Nur KILINÇ*

Öz: Bu çalışma, öncelikle günümüzde Türk hukukunda kurum aracılığına başvurmaksızın bir çocuğun evlât edinilmesinin mümkün olup olmadığını, mümkünse bunun hâli hazırda nasıl gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. Çalışmanın amacı ise, Türk aile hukuku ve çocuk hukuku perspektifinden hareketle bu konuya ilişkin mevcut uygulamanın yerindeliğinin değerlendirilmesidir. Çocuğun evlât edinilmesinde evlât edinme ilgilileri arasında asgari bir yıl sürecek bakım ve eğitim ilişkisi zorunluluğu, Türk hukukuna 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu ile getirilmiştir. Çocuğun kurum aracılığı dışında evlât edinilmesinde özel mevzuat hükmü bulunmadığından çocuğun velâyet sahibi ana babası, evlât edinecek kişi veya eşleri, herhangi bir yetkili kurum denetimi bulunmaksızın serbestçe belirleyebilmektedir. Dolayısıyla evlât edinme ilgilileri arasında gerçekleşmesi zorunlu bakım ilişkisi, ana babanın evlât edinecek kişi veya eşlerle yaptığı özel hukuk anlaşmasıyla başlamakta ve en az bir yıl sürmesi gerekli bakım süreci yine yetkili bir kurum veya makam denetimi ve izlemi olmaksızın yürütülmektedir. Taraflar arasındaki söz konusu anlaşmaların velâyet hakkının vazeçilmezliği ve devredilmezliği ile çocuk yararının önceliği ve çocuğun korunması (çocuk güvenliği) ilkeleri açısından değerlendirilmesi zorunludur. Bu çalışmada uygulamadan hareketle çocuğun kurum aracılığı dışında evlât edinilmesinde yaşanabilecek sorunlar ortaya konulmakta, ardından karşılaştırmalı hukuk ve doktrinden yararlanarak mevcut uygulamaya ilişkin iyileştirme önerileri tartışılmaktadır. **Anahtar Kelimeler:** Evlât Edinilen Çocuk, Evlât Edinen, Kurum Aracılığı Dışında Evlât Edinme, Çocuk Yararının Önceliği, Çocuk Güvenliği

Abstract: First of all, this study reveals whether it is possible to adopt a child without applying a competent administrative authority under Turkish law. Also, it clarifies that when and how this kind of adoption is realized. However, it is aimed at not only determining how it is carried out but also evaluating the appropriateness of this adoption period in terms of the principles of both Turkish family and child law. Article 305/I of the Turkish Civil Code no. 4721 is required that the adopted child has been in the care of the adopter at least one year before adoption in order to create a permanent child parent relationship among them. Since there is no specific provision or regulation on the issue analysed in this paper, in cases where a child adopted without applying a competent administrative authority, only child's biological family has power to choose the adoptive family without any control. Thus, placing the child for adoption is based on a private law contract and the adoption period is carried out without the inspection of any competent authority. This article aims to evaluate the issue in terms of the right to custody, the best interest of the child and the principles of child protection. Finally, the difficulties that may be encountered in this type of adoption are revealed and a few solutions are offered by using comparative law and legal doctrine.

Keywords: Adopted Child, Adopter, Adoption without Applying a Competent Administrative Authority, Child's Best Interest, the Principles of Child Protection

* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, ayse.kilinc@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8190-6557.

Makale Geliş Tarihi: 02.09.2023, Makale Kabul Tarihi: 25.10.2023

DOI : 10.57083/adaletdergisi.1391753

GİRİŞ

Batı Avrupa kodifikasyonlarında oldukça ayrıntılı şekilde düzenlenen evlât edinme Roma hukukunda temellerini bulan bir müesseseye iken¹; Türk hukukunda ise İsviçre Medeni Kanunu'nun iktibası ile 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nde ilk kez yer almıştır. Zira Halifeliğin Osmanlı'ya geçmesiyle sünni İslâm'ın savunuculuğunu yapan Osmanlı Devleti İslâm hukukunu bazı açılardan etkilemiş olmakla birlikte², İslâm hukuku açısından soybağının evlât edinenlere bağlanması nesebin karışması sebebiyle geçersiz görüldüğünden, Türk hukukunda Medeni Kanun öncesinde çağdaş anlamda evlât edinme müessesine yer verilmemiştir.³

4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nda ise, evlât edinme müessesesi evlât edinen ile evlâtlık arasında soybağı kurulmasını sağlayan bir yoldur (m. 282/III). Ancak bu hâlde soybağı, ana baba ve çocuk arasındaki kan bağına (genetik kökene) değil, mahkeme kararına dayanmaktadır.⁴ Kanunda evlât

¹ Roma Hukuku'nda bir kimsenin hukukî işlem yoluyla başka bir aileye dahil olmasını ifade eden evat edinme ile aileye katılan yabancı bir kişi diğer aile evlatları gibi aile babasına tabi olmaktadır (Bengi Sermet Sayın Korkmaz, "Roma Aile Hukukunda Evlat Edinmenin Yeri ve Usulleri", C. 78, S. 3, 2020, Ankara Barosu Dergisi, s. 88; Özlem Söğütlü, Roma Özel Hukuku Ders Kitabı, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 237; Kudret Güven, "Evlat Edinmeye İlişkin Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi", C. 32, S. 4, 2006, Yargıtay Dergisi, s. 531-536).

² Ahmet Kılınç, "The Influence Of The Ottoman State On Islamic Law", C. 7, S. 2, 2022, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, Prof. Dr. M. Fatih UŞAN'a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı, s. 550-551.

³ Gerçekten de Osmanlı Devleti'nde, İslâm hukukunun etkisiyle kimsesiz veya korunmaya muhtaç çocukların korunup büyütülmesini esas alan günümüz koruyucu aile müessesine benzer uygulamalar (özellikle tebennî gibi) bulunmaktaydı (Ayrıntılı bilgi için bkz. Saliha Okur Gümrükçüoğlu, Osmanlı Devleti'nde Evlat Edinme ve Koruyucu Aile (Karşılaştırmalı Bir İnceleme), 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 18-19; 171-176). Eski Türk, İslâm ve Osmanlı hukukunda evlât edinme hakkında bilgi için bkz. Güven, s. 536-540; Esra Yakut/ Gözde Çağlayan Aygün, "Osmanlı Hukukundan Günümüze Evlât Edinmenin Miras Hukukuna Dayalı Sonuçları", C. 26, S. 1, 2018, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.25; Müge Vatansever Öztürk, "Türk Hukukunda Evlat Edinme Müessesesinin Tarihi Gelişimi", C. 8, S. 2, 2023, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, s. 316.

⁴ Murat Aydoğdu, Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlât Edinme, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010, s. 3; Oğuz Sadık Aydos, "Yeni Medeni Kanuna Göre Evlât Edinme", C. 4, S. 1-2, 2000, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.119; Mustafa Dural/ Tufan Ögüz/ M. Alper Gümü, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, 18. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2023, prg. 1515. Evlât edinmeden doğan soybağına yapay soybağı denilmektedir (Turgut Akıntürk/ Derya Ateş, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt, 22. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2020, s. 369; Bilge Öztan, Aile Hukuku, 6. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, s. 951; Mehmet Demir, "Bazı Ülke Yasaları ile Karşılaştırmalı Olarak Evlat Edinmenin Yasal Koşulları", C. 52, S. 3, 2003, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 254; Herdem Belen, Yeni Medenî Kanun Hükümleri Uyarınca Evlât Edinme (Türk-İsviçre-Alman Karşılaştırmalı Hukuk Değerlendirmesiyle), Beta Yayınları, İstanbul, 2005, s. 2; Rona Serozan, Çocuk Hukuku, İkinci basıdan tıpkı bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017. s. 219; Emine Akyüz, Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve

edinmenin şartları ve kuruluşu evlât edinilene göre “küçüklerin evlât edinilmesi” ve “erginlerin ve kısıtluların evlât edinilmesi” şeklinde düzenlenmiştir. Bunun yanında aynı müessese, doktrinde evlât edinenler bakımından birlikte evlât edinme, tek başına evlât edinme ve üvey evlât edinme şeklinde üçlü bir ayırımla da incelenmiştir.⁵ Evlâtlık ile biyolojik ana baba arasındaki kişisel ilişkinin evlât edinme sonrasında sürdürülüp sürdürülmemesine göre ise, doktrinde açık evlât edinme ve kapalı evlât edinme ayırımı mevcuttur. Açık evlât edinmeye uygulamada daha ziyade üvey çocukların ya da hısımlık çocukların evlât edinilmesinde rastlanmaktadır.⁶ Son olarak evlât edinmeye ilişkin yakın tarihli bir

---

Korunması, 7. Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 138, 163). Evlât edinme ilişkisi genetik veya biyolojik kökene dayalı kan bağına dayanan nesepden ayırt etmek için, “sunî nesep” (Aydoğdu, s. 9) ya da “yapay nesep” (Şükran Şıpka, “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "Evlât Edinme"ye İlişkin Hükümlerinin İncelenmesi”, C. 57, S. 1-2, 1999, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 301) terimi de tercih edilmiştir.

⁵ Bkz. Aydoğdu, s. 71-79; Gözde Çağlayan Aygün, Karşılaştırmalı Hukuk Bakımından Evlat Edinme ve Sonuçları, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 81-95. Doktrinde bir görüş üvey evlât edinmeyi tek başına evlât edinmenin (Belen, s. 8; Ayşe Karaca Öz, “Evlî Olmayan Kişinin Tek Başına Evlât Edinmesi”. C. 26, S. 3, 2022, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 255-256; Tuğba Kutoğlu, Üvey Ailede Hukuki İlişkiler (Hısımlık ve Özellikle Üvey Çocukların Üvey Ebeveynlerince Evlât Edinilmesi), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 167); diğer bir görüş ise eşlerin birlikte evlât edinmesinin bir alt türü olarak ele almıştır (Özcan, s.960; Cem Baygın, “Evlât Edinmenin Koşulları”, C. 7, S. 3-4, 2003, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 608-609; F. Ceren Sadioğlu, “Türk ve İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Eşlerin Birlikte Evlât Edinmesi Kuralı”, C. 10, S. 2, 2020, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 740-741). Bize göre ise, her iki yaklaşım da savunulabilir (Aynı yönde bkz. Aydoğdu, s.75). Ancak “üvey evlat edinme (Bkz. Aydoğdu, s. 75 vd.; Çağlayan Aygün, 2021a, s. 93 vd.; Ayşe Fırat Şimşek, “Ergin Olmayan Üvey Çocuğun Evlat Edinilmesi”, C. 19, S. 1, 2020, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.31 vd.)” olarak ifade edilen durum (TMK m. 306/III), “üvey çocuğun evlât edinilmesi” şeklinde isimlendirilmelidir. Zira üvey evlât edinme ifadesi, somut olayın içeriğini yeterince iyi anlatmamaktadır. Benzer terim için bkz. Dural/ Ögüz/ Gümüş, prg. 1532; Şıpka, s. 309; Baygın, 2003, s. 609; Kutoğlu, s. 176 vd.; Ayşe Nur Kılınç, “Üvey Çocukla Üvey Ana/Baba Arasındaki İlişkinin Hukuken Değerlendirilmesi”, 7. Uluslararası Asos Congress Hukuk Sempozyumu Tam Metin Kitabı, Fulya Erlüle (ed.), Asos Yayınevi, Elazığ, 2021, s. 90.

⁶ Aydoğdu, s. 104-105. Karşılaştırmalı hukuka bakıldığında ise evlât edinilecek çocukların yetkili kurum aracılığıyla ve kurum aracılığı olmaksızın evlatlık verilecek çocuğun biyolojik anası ile evlât edinecek kişiler arasındaki sözleşmeye dayanılarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Amerikan hukukunda federal model yasa ile evlât edinmenin bir yandan aracı kuruluşlar eliyle diğer yandan evlât edinecek aile ile çocuğunu evlâtlık verecek ana arasında (aracı kurum bulunmaksızın) evlât edinmeye yönelik bir sözleşme ile gerçekleştirebileceği düzenlenmiştir (Gözde Çağlayan Aygün, “Amerikan Hukukunda Evlat Edinmeye Bir Bakış: Vermont Eyaleti Örneği”, C. 27, S. 1, 2021, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, s. 730). Bu hâllerden ikincisinde biyolojik annenin çocuğunu evlatlık vereceği kişiyi ya da aileyi seçme hakkına sahip olduğu açık evlât edinme sistemi benimsenmiştir. Biyolojik anne ile evlât edinecek kişi veya aile arasında hiçbir etkileşimin/iletişimin bulunmadığı kapalı evlât edinmede

monografide evlât edinmenin şekli ve usulü esas alınarak “ *tarafların anlaşması ile gerçekleşen evlât edinme*” ve “ *aracı kuruma başvuru yoluyla evlât edinme*” şeklinde bir sınıflandırma ile de karşılaşılmıştır.⁷ Kanaatimizce anılan çalışmada yapılan ayırım bu çalışma bakımından son derece önemlidir. Ancak yazar tarafından bu ayırımıda şekil ve usule odaklanıldığından, çalışmada “ *tarafların anlaşması ile gerçekleşen evlât edinme*”ye ilişkin teorik tartışma yapılmamıştır. Çalışmamız ise, bu ayırımın “ *kurum aracılığıyla evlât edinme*” ve “ *kurum aracılığı dışında evlât edinme*” şeklinde yapılmasının daha yerinde olduğu düşüncesiyle kaleme alınmıştır. Nitekim Türk hukukunda evlât edinme her hâlde mahkeme kararıyla kurulmakta sadece somut olayda evlât edinmenin şartlarının gerçekleşmesi farklı şekillerde tezahür etmektedir.

Bilindiği üzere Türk hukukunda on sekiz yaşın altındakiler yani çocuklar evlenme (TMK m. 11/II) veya mahkeme kararıyla (TMK m. 12) ergin kılınmadığı sürece, “ *küçükler*” olarak ifade edilmektedir.⁸ Dolayısıyla çalışma kapsamı daha ziyade küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümlerle sınırlandırılmış ancak çalışma başlığı belirlenirken “ *küçüklerin evlât edinilmesi*” terimi değil; çocuk hukuku perspektifi esas alınarak “ *çocukların evlât edinilmesi*” ifadesi tercih edilmiştir. Nitekim uygulamada daha ziyade on sekiz yaş altındaki kişilerin yani çocukların⁹, özellikle de ayırt etme gücüne dahi sahip olmayan yaştaki çocukların evlât edinilmesi tercih edilmektedir.¹⁰

---

ise, çocuğu doğuran ana evlât edinme sürecini yönetemez; çocuğu üzerindeki tüm hakları kaybeder ve çocukla ilgili tüm süreç evlat edinmede yetkili kamu kuruluşu bünyesinde gerçekleştirilir (Çağlayan Aygün, 2021b, s. 731).

⁷ Çağlayan Aygün, 2021a, s. 96-112.

⁸ Öztan, s. 963. Nitekim belli bir yaşın altındaki kişileri ifade eden “ *çocuk*” terimi, hukukta daha çok “ *küçük*” kavramıyla eş anlamlı ve ergin olmanın karşıt kavramı olarak kullanılmaktadır (Aydoğdu, s. 81. Benzer yönde bkz. Serozan, s. 3; Hayrunnisa Özdemir/ A. Cemal Ruhi, *Çocuk Hukuku (Ders Kitabı)*, 5. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2023, s. 43).

⁹ Öztan, s. 951.

¹⁰ Bu durum küçük yaştaki çocukların evlât edinilecek aileye daha kolay uyum sağladığı düşüncesinden kaynaklanmaktadır (Aydoğdu, s. 80). Ancak küçüklerin evlât edinilmesinde en az bir yıl bakım ve eğitim şartı zorunlu olduğundan, çocukların bir yaşından önce evlât edinilmesi mümkün değildir (Aydoğdu, s. 80, 91). Bu yönde kararlar için bkz. Yargıtay 2. HD, E: 2004/14067, K: 2004/15687, T: 27.12.2004 ve E: 2004/12771, K: 2004/14510, T: 6.12.2004 (Cengiz Kaya, *Türk Hukukunda Evlat Edinme*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 96-97, 101). Gerçekten de evlât edinilen çocukların evlat edinme sürecine uyumunun yaş gruplarına göre incelendiği bir bilimsel çalışmada çocukların erken çocukluk ve okul öncesi dönemde evlat edinildiği hâllerde ve özellikle de yedi yaş altındaki çocukların evlât edinilen kişi veya aileyi daha çabuk benimsedikleri ifade edilmektedir (Neşe Erol/ Zeynep Şimşek/ Nalan Güçlü, “ *Gelişimsel Dönemler ve Evlat Edinme*”, *Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları, Neşe Erol (ed.), Ankara, 2008, s. 185-191). Diğer taraftan doktrinde Türkiye’de çok sayıda kanun dışı ve fiili evlât edinme olayına rastlandığı ifade edilmiştir. Özellikle kanunî şart ve şekillerin ağırlığı sebebiyle kırsalda nüfus kütüğünde bir çocuk evlât edinmenin öz çocuğu gibi gösterilerek kaydedilmekte ve ne yazık ki bazen evlat edinmenin ölümü üzerine mahkeme kararıyla böyle kayıtlar

Çalışmanın alt başlıkları belirlenirken ise, çalışmanın temel sorusunun dayanağını oluşturan Kanun'un "evlâtlık işlemlerinde aracılık" kenar başlıklı 320. maddesinden hareket edilmiştir. Bu bağlamda önce "çocukların kurum aracılığıyla evlât edinilmesine" ilişkin şartlar ortaya konulmakta, ardından ise Kanun'da çocukların evlât edinilmesinde zorunlu şart olarak öngörülen "aşgari bir yıllık bakım ve eğitim süresinin" evlât edinecek kişi veya eşler ile evlât edinilecek çocuğun ana babası arasında yapılan özel hukuk sözleşmesine konu olup olamayacağı değerlendirilmektedir. Özellikle taraflar arasında bu

hükümsüz sayılabilmektedir (K. Fikret Arık, "Evlât Edinme Bakımından Türk ve İsviçre Doktrin ve Tatbikatı Arasında Bir Mukayese", C. 13, S. 4, 1958, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi, s. 96). Günümüzde hâlen böyle olaylar söz konusu olmaktadır. "Davacı, eşi ile çocuklarının olmadığını 21.12.2002 tarihinde dünyaya gelen küçük ...'u evlât edinme olmaksızın kendi çocukları gibi nüfusa kaydettirmelerine davalıların izin verdiklerini, küçüğün 21.02.2012 tarihine kadar yanlarında kaldığını, kendisini annesi olarak bildiğini, davalıların nüfus kaydının iptali davası açmaları sonucunda, küçüğün davalıların hanesine kaydedildiğini, bu tarihten sonra davalıların küçük ile arasında kişisel ilişki kurulmasına izin vermediklerini belirterek küçük ... ile kişisel ilişki kurulmasını talep etmiştir..." (Yargıtay 2. HD, E: 2016/14238, K: 2016/13906, T: 20.10.2016).Yine yakın tarihli bir başka olayda da "Uyuşmazlık, davacılar vekili tarafından açılan nüfus kaydının düzeltilmesi davasında davalı ...'nin müteveffa ... ve ...'nin çocuğu olup olmadığı, Kanuna göre kurulmuş bir evlâtlik ilişkisi bulunmadığı halde nüfus kaydının düzeltilmesi şartlarının somut olayda gerçekleşip gerçekleşmediği noktasında toplanmaktadır..." (Yargıtay 2. H.D. E: 2022/10263, K: 2023/1175, T: 21.02.2023 <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari>, s.e.t. 2.11.2023). Böyle hâllerde aynı zamanda 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 231'de düzenlenen "çocuğun soybağını değiştirme suçu" da gündeme gelmektedir. Zira doktrinde ifade edildiği üzere bu suçun konusunu Medeni Kanun uyarınca doğumla kurulan soybağı oluşturmaktadır (F. Umay Genç, "Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu", Dr. Dr. H.C. Silvia Tellenbach'a Armağan, Feridun Yenisey, İzzet Özgenç, Ayşe Nuhoglu, Adem Sözüer, Faruk Turhan (ed.), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 166). Hukuk alanı dışındaki sosyal bilimler doktrininde ise, Türkiye'de bu ve benzeri uygulamaların akrabalar arasında çocuk dolaşımı şeklinde mevcut olduğuna ve bunun geleneksel evlât edinme yolu olduğuna işaret edilmiştir (Ayşe Yıldırım, "Geleneksel Bir Evlât Edinme Biçimi Olarak Kardeşler Arasındaki Çocuk Dolaşımı: "Sipariş Bebekler", S. 8, 2022, Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 8, s. 797). Akrabalar arasındaki çocuk dolaşımının bir alt türü, çoğunlukla bir kardeşin çocuğu olmadığında onun eşiyile birlikte yaşadığı çocuksuzluk özlemini telafi etmenin ve çocuksuz kardeşin tam bir aile olarak hayatına devam edebilmesinin yolu olarak görülmüş ve sıkça uygulanmıştır. Nitekim çocuksuz eşlerin kuruma başvurmak ya da bir başkasının çocuğunu evlât edinmek yerine kendisiyle aynı kanı taşıyan ve ana babasının kimliği belli olan bir çocuğu (hukuk dışı bir şekilde) kendi nüfusuna kaydettirmek suretiyle bir anlamda fiili evlât edinme yoluna başvurması, daha ziyade soybağına ilişkin geleneksel ve dini düşüncelerin etkisiyle açıklanmıştır (Yıldırım, s. 802, 812). TÜİK verilerine göre ise, Türkiye'de 2022 yılında kurum aracılığıyla evlât edindirilen çocuk sayısı 556'dır ("İstatistiklerle Çocuk, 2022",

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2022-49674>, s.e.t. 20.09.2023). Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yıl Sonu Kurumsal İstatistikleri 'ne göre ise, Türkiye'de 2022 yılı sonuna kadar kurum aracılığıyla evlât edindirilen çocuk sayısı "18.947" dir

(<https://www.aile.gov.tr/chgm/istatistikler/kurumsal-istatistiklerimiz/>, s.e.t. 20.09.2023).

minvalde yapılmış bir anlaşma var ise, bu anlaşmanın aile hukuku ve çocuk hukuku ilkeleri bakımından geçerliliği belirlenmelidir. Diğer taraftan böyle bir anlaşmaya dayanarak gerçekleşmiş asgari bir yıllık bakım süreci sonrasında evlât edinecek kişi veya eşler mahkemeye başvurabilirler. Bu hâlde hâkim, taraflar arasındaki anlaşmanın geçerliliğine ilişkin değerlendirmeden bağımsız olarak, somut olayda Kanun'da "*küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin aranan diğer şartlar*" gerçekleşmiş ve TMK m. 316 gereği yaptığı araştırmada evlât edinmeyi çocuğun yararına uygun görmekteyse evlât edinme kararı verebilmelidir. Ancak bu hâlde hâkim evlât edinmeye ilişkin gerekçeli kararında, evlât edinme başvurusunun çocuğun lehine olduğunu çocuk güvenliği ve çocuk yararının önceliği ilkelerini göz önünde bulundurarak ve uzman görüşleriyle destekleyerek temellendirmelidir. Özellikle bu hâlde çocuğun evlât edinecek kişi veya eşlerin yanında geçirmesi gereken bakım ve eğitim süreci yetkili kurum kontrol ve denetiminde gerçekleşmediğinden, hâkime TMK m. 316 ile verilen araştırma görevi bir kat daha önem arz etmektedir.

I. EVLÂT EDİNMENİN FAYDALARI VE SAKINCALARI

Evlât edinme bir yandan doğal yollarla ya da tıbbi uygulamalar sayesinde çocuk sahibi olamamış eşlerin evlât sahibi olma arzularını tatmin etmekte bir yandan da anasız babasız, ekonomik ve psikolojik açıdan bakımsız kalmış çocuklara sıcak bir aile yuvasında büyüme olanağı vermektedir.¹¹ Nitekim evlât edinmenin amaçları olarak çocuğu koruma, evlât edinenin yararı ve çocuk yararının sağlanması sayılmakta¹² ve evlât edinenin yararını temel alan yaklaşım, evlât edinmeyi biyolojik olarak çocuk sahibi olamayan eşler için tam bir aile olabilmenin alternatif yolu şeklinde betimlemektedir. Zira eşleri evlât edinmeye yönlendiren temel dürtü daha ziyade çocuksuzluğun zorluklarını bertaraf edip tam bir aile olabilmektir.¹³

Yürürlükteki Medenî Kanun'da ise, evlât edinmede çocuk yararının sağlanması ilkesi esas alınmıştır. Nitekim aile ortamında bir aile evladı olarak yaşayıp büyüyen çocukların kendisini güvende hissederek gelecekte daha

¹¹ Bkz. Hüseyin Altaş, "Evlâtlık Sözleşmesinde Amaç", Türk Hukuk Dünyası, C. 1, S. 1, 2000, s. 103, 104; Aydoğdu, s. 60-61; Baygın, 2003, s. 591. Bunlar yanında üvey çocuğa karşı zaten sosyal anlamda var olan ilişkiyi resmileştirme de evlât edinmenin olumlu işlevleri arasında gösterilebilir (Serozan, s. 221). Doktrinde Türk hukukunda malî mülkü olup yaşlı ve yalnız yaşayan kişilerin kendisine yaşlılığında bakacak bir akrabasını/yakınına evlât edindiği, bu hâlde ise esasen evlât edinme kurumunun amacından saptırılarak ölünceye kadar bakma sözleşmesi işlevi gördüğü ifade edilmiştir (Şıpka, s. 304).

¹² Aydoğdu, s. 56. Evlât edinme eski zamanlardan beri hep sosyal amaçlara hizmet etmiştir (Belen, s. 3).

¹³ Yıldırım, s. 795. Önceki Medeni Kanun dönemindeki bir Yargıtay kararının eleştirildiği akademik bir çalışmada, çocuk sahibi olma duygusunu tatmini amacının elbette evlât edinmenin bir amacı olduğu, ancak bu amacın günümüzde evlâtlık ilişkisi açısından ikinci plânda kalması gerektiği ifade edilmiştir (Altaş, s. 106).

güçlü bireyler olacağı kabul edilmektedir.¹⁴ Çocuk hukuku alanındaki gelişmeler de, günümüzde evlât edinmenin ancak çocuğun yararını ve güvenliğini sağlayacak şekilde olması hâlinde kabul edilebileceğini vurgulamaktadır.¹⁵ Esasen bu hâlde de bir yandan birey olarak çocuğun korunması diğer yandan dolaylı olarak toplumsal refahın artışı hedeflenmektedir. Özellikle ekonomik ve psikolojik açıdan kötü ortamlarda büyüüp yetişmesi dolayısıyla suça sürüklenme olasılığı yüksek olan çocukların, evlât edinme kurumundan yararlanarak psikolojik, ekonomik ve sosyal açıdan daha elverişli ortamlarda yetişmesiyle toplumsal refah seviyesinde artış beklenmektedir.¹⁶

Evlât edinme kurumunun sakıncaları olarak ise, doktrinde kurumun kötüye kullanılarak yasal mirasçılarının saklı paylarının ihlali, ahlâk dışı ilişkiler için kurumun araç olarak kullanılması ve evlât edinilmek üzere alınan çocukların hizmetli gibi çalıştırılarak işgücünden ya da cinselliğinden yararlanılabilmesi tehlikesi gösterilmektedir.¹⁷ Bunların yanı sıra doktrinde evlât edinilecek çocukların organ ticaretine ve kaçırılarak insan ticaretine konu olabileceğine dikkat çekilmektedir.¹⁸ Nitekim çağdaş hukuk düzenlerine paralel şekilde Türk hukukunda da özellikle sayılan sakıncaların bertaraf edilebilmesi ve evlât edinilecek çocuğun yararının sağlanabilmesi amacıyla, küçüklerin evlât edinilmesinde emredici nitelikte ayrıntılı düzenlemeler getirilmiştir.¹⁹

---

¹⁴ Bkz. Aydos, s.118; 103; Baygın, 2003, s. 591-592. Evlât edinme kurumu gelişen ve değişen süreçte Türk hukukunda da çocukların yararlarını ön planda tutan, onu koruyan bir kuruma dönüşmüştür (Çağlayan Aygün, 2021a, s. 22; Öztan, s. 951). Diğer taraftan 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi döneminde de doktrinde evlâtlık ile evlât edinenlerin menfaatleri çatıştığında üstün tutulması gereken tarafın evlât edinilen çocuk olduğu, zira evlâtlık ilişkisinin kurulmasında asıl amacın çocuğun korunması olduğu ifade edilmiştir (Altaş, s. 103, 105).

¹⁵ Şıpka, s. 302. Gerçekten de bir çocuk ancak her bakımdan güvenliği sağlanmış ise evlât edinilebilir (Akyüz, s. 163, 166). Türk Medenî Kanunu m. 305/II'ye göre, "*Evlât edinmenin her hâlde küçüğün yararına bulunması (...) gerekir*". Bu şartın evlât edinme bakımından olmazsa olmaz (conductio sine qua non) olduğu madde gerekçesinde açıkça ifade edilmiştir. Bu kapsamda evlât edinecek kişi veya eşlerin çocuğun hem ruhsal hem bedensel güvenliği için gerekli koşullara sahip olup olmadıkları, çocuğun gelişimine ve yeteneklerine uygun eğitim olanağı sunup sunamayacakları araştırılır. Hatta haklı olarak evlât edinmenin diğer tüm koşulları gerçekleşse bile hâkimin çocuk güvenliği gereği evlât edinmeyi uygun görmediği hâllerde, evlât edinme başvurusunu reddetmesi gereği vurgulanmıştır (Gamze Turan Başara, "Türk Medeni Kanunu'nun Evlat Edinmeye İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi", Türk Medeni Hukuku Çerçevesine Aile Hukukunda Güncel Meseleler Sempozyumu, Yasemin Güllüoğlu Altun (ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 70). Diğer bir deyişle evlât edinmeye ilişkin tüm şartlar tamam olsa bile hâkim, çocuğun yararına olmayacağına kanaat getirdiğinde evlât edinme kararı vermemelidir (Çağlayan Aygün, 2021a, s. 49).

¹⁶ Aydos, s.118; Aydoğdu, s. 60.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz Aydoğdu, s. 61-63; Serozan, s. 222; Şıpka, s. 304-305; Akyüz, s. 163; Öztan, s. 952.

¹⁸ Aydos, s. 118; Aydoğdu, s. 61. Benzer yönde bkz. Serozan, s. 17.

¹⁹ Şıpka, s. 305; Demir, s. 255-256; Aydoğdu, s. 63.

II. EVLÂT EDİNMENİN HUKUKÎ NİTELİĞİ

743 sayılı Türk Kanunu Medenîsi'nde evlât edinen ile evlâtlık arasındaki evlât edinme ilişkisi bir “*aile hukuku sözleşmesi*” olarak düzenlenmişken²⁰; 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'na göre evlât edinme somut olaydaki türüne göre Kanun'un aradığı şartların bulunması üzerine mahkeme kararı ile kurulan hukuki ilişkidir.²¹ Zira evlât edinme yoluyla kurulan yapay soybağı ancak aile mahkemesi tarafından verilen evlât edinme kararının kesinleşmesiyle kurulmuş olur.²² Evlâtlık ilişkisinin mahkeme kararıyla birlikte kurulacağı Kanun'da açıkça ifade edilmiştir (TMK m. 315/I son c.). Şu hâlde mahkeme kararı kurucu yenilik doğuran bir karardır.²³ Buna doktrinde karar sistemi denilmektedir. Karar sisteminde, evlât edinmenin kuruluşu için mahkemenin bu yönde karar vermesi gerekir. Bu esnada esasen mahkeme, somut olayda evlât edinme için kanunda öngörülen şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini ve özellikle küçüklerin evlât edinilmesi hâlinde evlât edinmede çocuğun yararının bulunup bulunmadığını değerlendirir ve ancak olumlu bir sonuca vardığında evlât edinme kararı verir. Karar sistemiyle, Türk hukukunda evlât edinmede sözleşme esası terk edilmiştir.²⁴

²⁰ Evlât edinme, evlât edinenle evlâtlığın karşılıklı rızalarına, diğer bir deyişle sözleşmeye dayanan bir ilişkidir (S. Sulhi Tekinay, Türk Aile Hukuku, 2 Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1971, s. 357; Arık, s. 97; Akıntürk/ Ateş, s. 370; Aydoğdu, s. 4-5, 45; Aydos, s. 119; Belen, s. 5; Serozan, s. 223; Özdemir/Ruhi, s. 345; Çağlayan Aygün, 2021a, s. 22). Nitekim 743 sayılı Türk Kanunu Medenîsi m. 257'nin kenar başlığı “*Akdin Hükümü*” şeklindeydi. Bununla birlikte bu dönemde esasen evlâtlık ilişkisinin kurulabilmesi için iki kümülatif şartın birlikte gerçekleşmiş olması aranmaktaydı. Bunlardan birincisi, evlât edinenin yerleşim yerindeki hâkimin evlât edinme şartları gerçekleştirdiğinden hareketle evlât edinmeye izin vermesi iken; ikincisi, evlât edinen ile evlâtlık arasında noterde resmi şekilde düzenlenen evlât edinme sözleşmesinin imzalanmasıydı (TKM m. 256/I) (Tekinay, s. 367-369; Arık, s. 105-106).

²¹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, prg. 1517, 1592; Şıpka, s. 316. Doktrinde evlât edinmedeki mahkeme kararı için yargısal tasarruf (Serozan, s. 223-224) ya da hâkimiyet tasarrufu (Öztan, s. 952) da denilmektedir. Evlât edinmenin yargısal yönü ağır basan bir işlem ve kendine özgü bir aile hukuku kurumu olduğu yönünde bkz. Demir, s. 254. Evlât edinmenin medeni hukuk işlemi olduğu yönünde bkz. (Akıntürk/ Ateş, s. 370; Belen, s. 5).

²² Ancak doktrinde bir görüşe göre evlât edinme hukukî sonuçlarını evlât edinmeye karar verilmiş olması şartıyla, evlât edinme için talepte bulunulduğu andan itibaren doğurmaktadır (Öztan, s. 984).

²³ Dural/ Ögüz/ Gümüş, prg. 1592; Akıntürk/ Ateş, s. 382; Aydos, s. 131; Öztan, s. 982; Belen, s. 7; Çağlayan Aygün, s. 96; S. Gizem Özdemir, “Yargıtay Kararları Çerçevesinde Küçüklerin Evlat Edinilmesi”, Prof. Dr. Ali Naim İnan Anısına Çocuk Hukuku Armağanı, Yıldız Abik (ed.), Filiz Kitabevi, İstanbul, 2022, s. 309.

²⁴ Aydoğdu, s. 66-67; Çağlayan Aygün, s. 25-26.

III. EVLÂT EDİNME KARARI VERMEDE YETKİLİ VE GÖREVLİ MAHKEME

Evlâtlık ilişkisini kuran karar, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 382/II b'de örnek kabilinden sayılan aile hukukundaki çekişmesiz yargı işleri arasında bulunmamaktadır. Bununla birlikte doktrinde özellikle ilgililer arasında uyuşmazlık (çekişme) bulunmaması ölçütünden hareketle, evlât edinme kararının çekişmesiz yargı işleri arasında olduğu sonucuna varılmaktadır.²⁵ Zira bir işin çekişmesiz yargı olarak nitelendirilebilmesi için HMK m. 382/T'deki şartlardan bir veya ikisinin bulunması yeterlidir.

Evlât edinme kararı vermeye yetkili mahkeme, evlât edinenin oturma yeri; birlikte evlât edinmede ise eşlerden birinin oturma yeri mahkemesidir (TMK m. 315/I c.1). Görevli mahkeme ise, evlât edinme müessesesi Türk Medenî Kanunu'nun aile hukuku kitabının ikinci kısmında düzenlendiğinden, aile mahkemeleridir (4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun m. 4).

IV. ÇOCUKLARIN EVLÂT EDİNİLMESİNDE BAKIM VE EĞİTİM İLİŞKİSİ

Doktrinde küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin şartlar genel şartlar ve ilgililere ilişkin şartlar olmak üzere ikili bir ayrımla; ilgililere ilişkin şartlar ise, evlât edinen ve evlâtlık açısından bir alt ayrımla incelenmektedir. Küçükün evlât edinen tarafından en az bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması, evlât edinmenin küçükün yararına olması ve evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı biçimde zedelenmemesi genel şartlardır. Evli kişilerin evlât edinmesi, eşlerden birinin diğerinin çocuğunu evlât edinmesi (üvey çocuğun evlât edinilmesi), evli kişilerin istisnaen tek başına evlât edinmesi ve evli olmayan kişinin tek başına evlât edinmesi ise, evlât edinmenin ilgililerinden evlât edinen bakımından aranan şartlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Evlâtlık açısından aranan şartlar ise; yaş, küçükün rızası, vesayet dairelerinin izni, ana ve babanın rızası şeklinde ele alınmaktadır.²⁶

Bu çalışmada ise, Kanun'da çocukların evlât edinilebilmesi için aranan zorunlu şartlardan biri olan evlât edinecek kişi veya eşler tarafından küçükün bir yıl süre ile bakılmış ve eğitilmiş olmasına odaklanılmıştır. Söz

²⁵ Dural/ Ögüz/ Gümüş, prg. 1593; Aydos, s. 128; Öztan, s. 982. Benzer yönde bkz. Evren Koç, "HMK ve TMK Çerçevesinde Evlat Edinme ve Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına İlişkin Bazı Tespitler, C. 73, S. 1, 2015; İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, s. 374-375. Ancak uygulamada davalı olarak evlât edinilmek istenen çocuğun yasal temsilcisi gösterilmektedir (Özdemir, s. 309).

²⁶ Dural/ Ögüz/ Gümüş, prg. 1518-1571; Aydos, s. 119-126. Küçüklerin evlât edinilmesi bakımından aranan şartlar hakkında bilgi için bkz. Akıntürk/ Ateş, s. 371-378; Öztan, s. 953-977; Demir, s. 256-270; Belen, s. 48-56; Akyüz, s. 165-178; Karaca Öz, s. 258-261. Evlâtlık ilişkisinin kurulmasına ilişkin şartlar, TMK m. 318 esas alınarak, Türk Kanunu Medenîsi dönemindekine paralel şekilde, esasa ve şekle ilişkin şartlar olarak da incelenmiştir (Aydoğdu, s. 108).

konusu şartın Türk hukukunda zorunlu hâle gelmesi, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun yürürlüğü ile birlikte dir.²⁷ Esasen Kanun evlât edinme ilgilileri arasında en az bir yıl süre ile ve sürekli bir bakım ve eğitim ilişkisinin yaşanmış olmasını bir yandan çocuğun diğer yandan evlât edinecek olanların yararına uygun bularak zorunlu tutmuştur. Hükmün gerekçesinden hareketle deneme süresi olarak da nitelendirilebilecek bu süre içinde evlât edinmek isteyenlerin bir anlamda evlât edinecekleri çocuk ile aralarında aile bağı kurup kuramayacaklarını öngörmeleri beklenmektedir. Bu değişiklik ile diğer taraftan daha ziyade evlât edinme kurumunun öncelikle çocuğun yararına ve çocuk güvenliğine hizmet etmesi amaçlanmıştır.²⁸ Bu sebeple anılan sürenin somut olayda daha uzun süreli gerçekleşmiş olması ya da mahkeme tarafından uzatılması mümkündür²⁹ ancak kısaltılması mümkün değildir.³⁰ Evlât edinme başvurusu üzerine ise hâkim, bu süreçte uzmanlar tarafından hazırlanan raporlardan yararlanarak evlât edinecek kişi veya eşler ile çocuk arasında gerçek ana baba çocuk ilişkisine benzer bir ilişkinin kurulup kurulmadığını ve bu ilişkinin çocuğun yararına olup olmadığını değerlendirir.³¹

Doktrinde evlât edinme ilgilileri arasındaki bakım ve eğitim şartına ilişkin özel düzenleme bulunmadığı hâllerde, koruyucu aile müessesesinde söz konusu olan bakım ilişkisine yönelik uygulamadan ve mevzuattan³² evlât edinmenin bünyesine uygun düştüğü ölçüde yararlanılabileceği sonucuna

---

²⁷ 743 sayılı Türk Kanunu Medenîsi döneminde ise, evlât edinmek isteyen kimsenin evlâtlığı önceden görüp gözetmiş olması haklı sebebin varlığına alternatif bir şart olarak sayılmaktaydı (Tekinay, s. 364). Ancak 3678 sayılı Kanunla (RG, 23.11.1990, S. 20704) yapılan değişiklikle bu düzenleme kaldırılmış, evlât edinme bakımından sadece "haklı sebep" koşulu bırakılmıştır. Fakat bu koşulun eksikliği bu dönemde birbirini tanımayan kişiler arasında sağlıksız ve bazen de çekilmez evlât edinme ilişkilerinin kurulmasına sebep olmuştur (Aydoğdu, s. 163). 743 sayılı Medeni Kanun'un son hâlinde bulunmayan bu koşulun Türk Medeni Kanunu'nda zorunlu şart olarak getirilmesinin amacı madde gerekçesinde açıklanmıştır. Gerekçeye göre, böylece bir kimsenin bakmadığı ve eğitimine hiçbir katkısı olmadığı hâllerde bir küçüğü evlât edinmesi engellenmekte ve bir çeşit deneme süresiyle, tarafların birbirlerini tanımalarına da olanak sağlanmaktadır (Madde 305 gerekçesi, Türk Medenî Kanunu, Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun ve Gerekçeleri, Ankara Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 2002, s. 426).

²⁸ Şıpka, s. 307; Öztan, s. 959; Turan Başara, s. 69.

²⁹ Özellikle ilgililer arasında ana baba ilişkisinin kurulup kurulmadığının tespit edilemediği hâllerde asgari bakım süresi mahkeme kararıyla uzatılabilir (Aydoğdu, s. 180, 191). Sürenin uzatılabileceği yönde bkz. Belen, s. 49; Çağlayan Aygün 2021a, s. 55.

³⁰ Öztan, s. 956; Baygın, 2003, s. 598; Gençcan, s. 486 (Aktaran: Özdemir, s. 294).

³¹ Aydos, s. 120; Aydoğdu, s. 162; Turan Başara, s. 69.

³² Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Recep Doğan, "Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği", C. 71, S. 2, 2013, Ankara Barosu Dergisi, s. 157-161; Ayşe Nur Kılınç, "Türk Hukukunda Koruyucu Aile Sözleşmesi ve Koruyucu Aile ile Çocuk Arasındaki Hukuki İlişkinin Değerlendirilmesi". C. 28, S. 3, 2020, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 1221-1225.

varılmıştır.³³ Her ne kadar her iki hukuki müessese arasında oldukça önemli farklar bulunmaktaysa da³⁴; koruyucu aile ile evlât edinecek kişi veya eşler bakım ve eğitim açısından çocuk karşısında benzer görev ve statülere sahiptirler. Bu süreçte evlât edinmek isteyen kişi veya eşlerin, evlât edinilecek çocuğun fiziksel, ruhsal, düşünsel gelişimi ve yaşına uygun eğitimi için maddi harcama yapmaları gerektiği; ancak maddi harcamaların da yetmeyeceği ve manevi açıdan da çocukla yakından ilgilenmeleri ve özellikle ana baba şefkati ile yaklaşmaları gereği doktrinde vurgulanmıştır.³⁵ Zira zorunlu bakım ilişkisinin amacı çocuğun maddi ve manevi varlığının geliştirilmesine evlât edinecekler tarafından katkı sağlanması ve çocuğun korunması olduğundan, bu süreçte çocukla bağlantılı tüm kişi ve kuruluşların (bakıcı kişi, eşler, okul idaresi, aracı kurum) da uyum içinde çalışmaları beklenmektedir (TMK m. 312, 316).³⁶

Bakım; her şeyden önce çocuğun yemesi, uyuması, barınması, temizliği gibi günlük ihtiyaçlarının karşılanması anlamına gelir.³⁷ Hatta bu sebeple doktrinde bakım süresi boyunca kural olarak çocuğun evlât edinecek olanların yanında kalması gerektiğine, zira Kanun'da aranan anlamda bakım ilişkisinin ancak bu hâlde gerçekleşebileceğine işaret edilmiştir.³⁸ Gerçekten de bakım ve eğitim ilişkisinde aranması gerekli süreklilik ancak bu hâlde kurulabilir.³⁹ Diğer taraftan doktrinde bu şartın sürekliliği gerektirmediği de ifade edilmiştir.⁴⁰ Bu görüşe göre ise, süreklilik konusunda çok katı davranılmamalıdır. Özellikle çocuğun eğitim ya da başka sebeplerle başka yerde kalması gerektiği hâllerde çocuğun tatil günleri ve hafta sonlarında evlât edinecek kişi veya eşlerin yanında kalarak da bu şartın gerçekleşmesi

---

³³ Aydoğdu, s. 164; Şıpka, s. 307; Baygın, 2003, s. 595-596. Benzer yönde bkz. Demir, s. 257.

³⁴ Aydoğdu, s. 14-16; Usta Sayıta, s. 36-37; Kılınç, 2020, s. 1231-1232.

³⁵ Belen, s. 51; Baygın, 2003, s. 594-595; Çağlayan Aygün, 2021a, s. 53. Türk hukukunda bakım sürecinde evlât edinilecek çocuğun bakım ve eğitim masraflarına kimin katlanacağı hususunda açık düzenleme yoktur. Ancak İsviçre hukukunda olduğu gibi, bu dönemde yapılacak masrafları evlât edinecek ailenin üstlenmesi gerektiği kabul edilmektedir (Aydoğdu, s. 185; Öztan, s. 957). Diğer yandan çocuğun bakım ve eğitim masrafları elbette çocuğun yaşına ve bireysel farklılıklarına göre değişir. Özellikle engelli çocuklar için daha yüksek oranda masraf gerekir. Çocuğun spor kursuna kaydı ve spor kıyafetleri de bakım masraflarına dâhildir. Bu masrafların miktarının belirlenmesinde evlât edinecek ailenin ekonomik durumu da dikkate alınır (Aydoğdu, s. 186, dn. 392. Koruyucu aile ilişkisi yönünden bkz. Sevgi Usta Sayıta, Türk Hukukunda Çocuğun Koruyucu Aile (Kişi) Yanına Yerleştirilmesi, Filiz Kitabevi, İstanbul 1996, s. 86-87).

³⁶ Aydoğdu, s. 170.

³⁷ Aydoğdu s. 186.

³⁸ Çocuğun sadece tatillerde evlât edinecek kişi veya eşlerin yanında kalması yeterli görülmez; aksine çocuğun evlât edinecek eşlerle birlikte aynı evde yaşayarak bakım ve eğitim ilişkisini kurması gerekir (Aydoğdu, 181). Bakım ve eğitim koşulu, evlât edinecek kişinin küçüğü kendi aile konutuna almasını ve ona bizzat bakmasını gerektirir (Öztan, s. 956; Baygın, 2003, s. 594-595).

³⁹ Özdemir/Ruhi, s. 346.

⁴⁰ Baygın, 2003, s. 595.

mümkün olmalıdır. Ancak azınlıkta kalan bu görüşe göre bile, ilgililer arasındaki bakım ilişkisinin uzun süre kesintiye uğraması, söz konusu zorunlu şartın gerçekleşmediği anlamına gelir.⁴¹

Üzerinde durulması gereken son husus ise, evlât edinecek kişi veya eşler ile evlât edinilecek çocuk arasındaki bakım ve eğitim ilişkisinin karşılıksız olması gerektiğidir. Özellikle bakım ve eğitim ilişkisinin ücret gibi maddi veya manevi bir yarar karşılığında gerçekleştiği hâllerde, evlât edinme kararı verilmemelidir.⁴² Bununla birlikte evlât edinecek kişi veya eşler ile evlâtlık arasındaki bakım ve eğitim ilişkisinin evlât edinmek amacıyla kurulmuş olması gerekmez.⁴³

A. ÇOCUKLARIN KURUM ARACILIĞIYLA EVLÂT EDİNİLMESİNDE BAKIM VE EĞİTİM İLİŞKİSİ

Elinizdeki çalışmada önce evlât edinme ilgilileri arasında en az bir yıl süreyle geçirilmiş olması gereken bakım ve eğitim sürecine ilişkin şartın kurum aracılığıyla evlât edinmede nasıl gerçekleştiği açıklanmaktadır. Esasen TMK m. 320/I gereği küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetleri, ancak Cumhurbaşkanınca yetki verilen kurum ve kuruluşlarca yapılır. Madde gerekçesinden bu hükümle Devletin çocukların evlât edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetlerini bizzat kendi kurumları aracılığı ile yerine getirmeyi amaçladığı anlaşılmaktadır.⁴⁴ Diğer bir deyişle Kanun bu hükmüyle özel kişilerin evlât edinmeye ilişkin süreçte aracılık faaliyetinde bulunmasına izin vermemektedir.⁴⁵ Kanun'da aracılık faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin hususların yönetmelik ile düzenleneceği öngörülmüştür (TMK m. 320/II). Ancak Kanun'un yürürlüğünden oldukça uzun bir süre sonra, bu hususta "*Küçüklerin Evlât Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine ilişkin Tüzük*" Resmi Gazete'de yayımlanarak

⁴¹ Bkz. Belen, s. 50; Çağlayan Aygün, 2021a, s. 54.

⁴² Baygın, 2003, s. 597-598. Ancak koruyucu ailenin talebi üzerine kendisine bakım parası ödendiğinde, kanaatimizce bu ödemenin ücret/ ivaz olarak değerlendirilmesi mümkün değildir (Kılınç, 2020, s. 1236, 1253, Usta Sayıta, 86-87). Dolayısıyla koruyucu aile, yanına yerleştirilen korunmaya ihtiyacı olan çocuğu daha sonra evlât edinmek isterse bu ödemenin sorun teşkil etmemesi gerekir.

⁴³ Doktrinde yanına koruyucu aile sözleşmesiyle yerleştirilen bir çocuğa en az bir yıl bakım ve eğitim verdikten sonra çocuğu evlât edinmek üzere mahkemeye başvuran koruyucu ailelere öncelik tanınması gerektiği yönünde bir görüş vardır. Aksi yöndeki Yargıtay kararı ise eleştirilmektedir (Aydoğdu, s. 171-172). Bize göre de evlât edinilecek çocuğun yanına yerleştirildiği koruyucu aile, bu süreçteki bakım ve eğitim ilişkisini evlât edinmenin şartı olarak yerine getirmiş sayılmalıdır. Ancak koruma altına alınan çocuk ile koruyucu aile arasındaki mevcut kısa süreli koruyucu aile ilişkisi, çocuğun evlât edinmeye daha uygun bir aile yanına geçici bakım sözleşmesiyle yerleştirilmesinin önünde engel teşkil etmemelidir. Zira koruyucu aile ilişkisi evlât edinme için bir basamak olarak kullanılmamalıdır (Kılınç, 2020, s. 1231, 1254; Krşz. Baygın, 2003, s. 596).

⁴⁴ Evlâtlık işlemlerinde aracılık, kolaylıkla istismar edilebilir. Kanun koyucu, bu sebeple aracılığı özel olarak düzenlemiştir. Böylece evlât edinilecek çocukların ticari alışveriş konusuna dönüştürülmesi önlenmek istenmiştir (Serozan, s. 230).

⁴⁵ Akıntürk/ Ateş, s. 390; Şıpka, s. 317-318.

yürürlüğe girmiştir.⁴⁶ Söz konusu Tüzük ile evlât edinmede aracılık faaliyetleri konusunda “*Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu*” yetkilendirilmiştir. Ancak 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulmasıyla “*Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu*”nun görevleri ve yetkileri Bakanlığa devredilmiş olduğundan, bu tarihten itibaren bu görevi Bakanlık içinde teşkilatlanmış “*Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü*” yerine getirmektedir. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, hâlihazırda “*Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı*” bünyesinde görevine devam etmektedir.⁴⁷

1. Evlât Edinecek Kişi veya Eşlerin Aracı Kuruma Evlât Edinmek Üzere Başvurması

Türkiye’de yerleşik olup kurum aracılığıyla evlât edinmek isteyen kişi veya eşler, yerleşim yerlerindeki Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerine bu hususta yazılı olarak şahsen başvurmak zorundadırlar. Bu konudaki ön başvuru e-devlet üzerinden de yapılabilmektedir.⁴⁸ Evli kişilerin birlikte evlât edinmesinde ise, her iki eşin de yazılı başvurusu gerekir. Başvuranlara, evlât edinilecek çocukların özellikleri ile evlât edinmenin sosyal ve hukuki sonuçları hakkında sosyal çalışmacı tarafından bilgi verilir ve ilk görüşme formu birlikte doldurulur. (Tüzük m. 5). Kuruma evlât edinmek üzere başvuran kişilerden hangi belgelerin isteneceği ise, Tüzüğün altıncı maddesinde düzenlenmiştir. Bunlar; başvuranların nüfus kayıt örneği, başvuranlar ve birlikte yaşadığı aile fertlerinin 25/5/2005 tarihli ve 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu kapsamında yer alan silinmiş kayıtlar da dâhil sabıka kayıtları, başvuranların mal varlığını, gelir ve sosyal güvenlik durumunu gösterir belgeler, başvuranların yerleşim yeri belgesi, öğrenim durumlarını gösterir belge ile başvuranlara ilişkin fiziksel, zihinsel ve ruhsal bir engelinin, sürekli bakımı gerektiren, bulaşıcı veya süregen bir hastalığının bulunmadığını, ayrıca alkol veya uyuşturucu madde bağımlısı olmadığını belirten sağlık kurulu raporu ile Türkiye’de yaşayan yabancı ülke vatandaşlarından veya yurt dışında yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından oturma izin belgesi ve küçüğün kabul eden ülkeye girmesine ve orada sürekli ikametine izin verildiğine veya verileceğine dair belgeden oluşmaktadır.⁴⁹

Tüzüğün yedinci maddesinde evlât edinmek üzere başvuran kişi veya eşlerin, söz konusu belgeleri, başvuru tarihinden itibaren en geç iki ay içinde tamamlayıp sunmaları gerektiği hüküm altına alınmıştır. Aksi takdirde evlât

⁴⁶ RG, 15.03.2009, S. 27170. Tüzüğün 27. maddesinde Türk Medeni Kanunu’nun 320. maddesine göre hazırlanıp Danıştay tarafından incelenmiş olan bu Tüzüğün Resmî Gazete’de yayımı tarihinde yürürlüğe gireceği düzenlenmiştir. Anılan Tüzük, bu çalışmanın devamında “Tüzük” şeklinde kısaltılmıştır.

⁴⁷ T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “Kurum Hakkında”, <https://www.aile.gov.tr/chgm/teskilat-yapisi/kurum-hakkinda/>, s.e.t. 20.09.2023.

⁴⁸ “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Evlat Edinme Hizmeti”, <https://www.turkiye.gov.tr/ashb-evlat-edinme-hizmeti>, s.e.t. 20.09.2023.

⁴⁹ Uygulamada ise, başvuruda bulunanlardan kendi el yazılarıyla yazılmış özgeçmişleri de istenmektedir (Çağlayan Aygün, 2021a, s. 104).

edinme başvuruları işleme konulmaz (Tüzük m. 8/III). Sosyal inceleme ve çocuğun yerleştirilmesi sıralamasında, söz konusu belgelerin sunulduğu tarih ve saat esas alınacağından, başvuru sonrasında belgelerin kısa süre içinde tamamlanıp teslim edilmesi başvuranların yararına olmaktadır. Yine Tüzüğün yedinci maddesinin ikinci fıkrasında başvuru sahiplerinin altıncı maddede sayılan belgeleri tesliminden itibaren en geç altı ay içinde yerleşim yerlerinde ziyaret edilerek haklarında sosyal inceleme başlatılması gerektiği; ancak başvuruların yoğun olduğu İl Müdürlüklerinde bu sürenin altı ay daha uzatılabileceği öngörülmektedir.

2. Aracı Kurumun Başvuruyu İncelemesi ve Sonuçlandırması

Başvuruyu alan kurum tarafından öncelikle aşağıdaki hususlar incelenir. Evlât edinmek üzere başvuran evli olmayıp tek başına evlât edinmek üzere başvurmuşsa başvuranın otuz yaşını doldurmuş olup olmadığı; eşler birlikte evlât edinmek üzere başvurmuşsa, eşlerin en az beş yıldan beri evli olup olmadıkları veya her ikisinin de otuz yaşını doldurmuş olup olmadığı tespit edilir. Başvuran üvey çocuğunu evlât edinmek için başvurmuş ise, başvuranın evlât edinilecek çocuğun ana/babasıyla en az iki yıldan beri evli olup olmadığı veya otuz yaşını doldurup doldurmadığı araştırılır. Evli kişilerden birinin tek başına evlât edinme başvurusunda ise, TMK m. 307/II'de aranan koşullardan birinin (otuz yaşını doldurmuş olan eşin, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması) gerçekleşmiş olması gerekir. Aksi takdirde evlât edinme başvuruları sosyal inceleme yapılmaksızın reddedilir (Tüzük m. 8/I).

Başvuranlar evlât edinme başvurusu yapma şartlarını haiz ise, Tüzüğün yedinci maddesi kapsamında hazırlanması gereken sosyal inceleme raporu hazırlanır. Anılan rapor oldukça kapsamlı bir değerlendirmeyi içerir. Tüzükte raporun başvuran kişi veya eşlerle en az beş görüşme sonucunda hazırlanması gerektiği vurgulanmıştır. Sosyal inceleme raporunda, evlât edinme kararı vermede etkili olacağı öngörülen yardımcı her türlü belge talep edilebilir. Rapor hazırlanırken başvuru sahiplerinin ve varsa birlikte yaşadıkları diğer kişilerin kişilik, eğitim, kültürel özellikleri, ekonomik güçleri⁵⁰, sağlık durumları, aile bireylerinin birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkileri, evlât edinilecek küçükten beklentileri, evlât edinmeye bakış açıları, bakım, eğitime ve yetiştirme konularında yaklaşımları görevlendirilen uzmanlar tarafından araştırılır. Özellikle başvuru sahiplerinin evlât edinmek istedikleri çocuğun özellikleri, evlât edineceklerin veya varsa altsoylarının evlât edinmeye ilişkin tavır ve düşünceleri açıklığa kavuşturulur. Sosyal inceleme raporu sonucunda evlât edinme başvurusu uygun bulunanlara bu durum yazılı olarak bildirilir.

⁵⁰ Evlât edinmede evlât edinecek kişi/eşlerin evlâtlığa bakacak ekonomik gücünün bulunması son derece önemlidir. Burada koruyucu ailedeki bakım ödemesi talebine benzer veya kıyasen bir uygulama öngörülemez (Aydoğdu, s. 185).

3. Başvurunun Kabulü Üzerine Çocuğun Evlât Edineceklerin Yanına Yerleştirilmesi

Kuruma başvuru üzerine başvurusu kabul edilen kişi veya eşlerin başvurusu sıraya konular. Tüzüğün onuncu maddesine göre başvuruların sıralamasında başvuran kişi veya eşlerin talep ettikleri çocukların özellikleri de dikkate alınır. Örneğin başvuranların evlât edinmek istediği çocuğun yaşı, cinsiyeti, sağlık durumu, varsa kardeşi ile birlikte istenmesi gibi özellikler göz önünde bulundurulur. Ayrıca evlât edinilecek bir çocuğun, varsa kardeşi ile birlikte evlât edindirilmesine, bunun mümkün olmaması hâlinde birbirlerine yakın yerleşim yerlerinde bulunan ve çocukları birbirleriyle görüşebilecek kişi veya eşlerin yanına yerleştirilmelerine özen gösterilir. Hatta kardeşi olan çocukları birlikte evlât edinmek isteyen başvuru olduğunda, sıralamaya bağlı kalınmayabilir.

Doktrinde kurum aracılığıyla evlât edinmede bakım ve eğitim ilişkisinin esasen iki dönemden oluştuğu; bunlardan birincisinin bakım ve eğitim ilişkisinin kurulmasından ve evlât edinilecek çocuğun yerleştirilmesinden önce gelen seçme dönemi, ikincisinin ise mahkemeye evlât edinme başvurusuyla başlayan araştırma dönemi olduğu ifade edilmektedir. Seçme döneminde öncelikle evlât edinecek kişi veya eşlerin evlât edinmeye ehil olup olmadıkları ve bu kişilerin evlât edinilecek çocuğa uyum sağlayıp sağlamayacakları evlât edinmeye aracılık yapan kurum tarafından belirlenir⁵¹. Bakım ve eğitim ilişkisi, seçme döneminin tamamlanmasından sonra çocuğun evlât edinecek kişi veya eşlerin yanına yerleştirilmesiyle başlar.⁵²

Gerçekten de sırası gelen başvuru sahibi kişi veya eşlere, Kurum önce kendilerinin istedikleri özelliklerde çocuk gösterir. Başvuru yapan kişi veya eşler kendilerine gösterilen çocuğu benimseyemez ve onunla sağlıklı iletişim kuramazlarsa bu çocuk sırası gelmiş olsa bile bu ailenin yanına yerleştirilemez. Ancak başvuru yapan kişi ve eşlere o an yasal durumu evlât edindirilmeye uygun başka çocuk varsa, bu çocuk da gösterilir. Bazen yasal durumu evlât edindirilmeye uygun başka bir çocuk bulunmayabilir. Bu hâlde başvuran/başvuranlar sırasını beklemeye devam eder.⁵³ Sırası gelen başvuru sahipleri söz konusu çocukla yaptığı görüşme sonrasında çocuğu evlât edinmek isterlerse, evlât edinecek kişi veya eşler ile Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü arasında “geçici bakım sözleşmesi” imzalanmakta ve evlât edinilecek çocuk en az bir yıl süre ile bakımı ve eğitimi için başvuranların yanına yerleştirilmektedir (Tüzük m. 11). Evlât edinilecek çocuğun bakım ve eğitim ilişkisi şartını yerine getirmek üzere evlât edinecek kişi veya eşler yanına yerleştirilmesi Tüzük m. 11’de geçen aile hukukuna özgü “bakım sözleşmesi” ile gerçekleşir. Kurum aracılığıyla evlât edinmede geçici bakım sözleşmesinin bir tarafında aracı kurum diğer tarafında ise

⁵¹ Aydoğdu, s. 168.

⁵² Aydoğdu, s. 174-175.

⁵³ Uygulamada ise, evlât edinmek isteyenler çoğunlukla kimsesiz çocukları evlât edinmek istediğinden, başvuranlara tek bir çocuk gösterilebilmektedir (Bkz. Çağlayan Aygün, 2021a, s. 106).

evlât edinecek aile yer alır.⁵⁴ Kurum aracılığıyla evlât edinmede bu sözleşme matbu bir sözleşme şeklinde karşımıza çıkar.⁵⁵

4. Evlât Edinme İlgilileri Arasındaki Bakım İlişkisinin Kurum Aracılığıyla İzlenmesi

Çocuğun evlât edinmek üzere kuruma başvuran kişi veya eşlerin yanına yerleştirilmesinden sonra Tüzük gereği “izleme süreci” başlar. Bu süreçte sosyal hizmet uzmanı; evlât edinecek kişi ya da eşleri küçüğü eğitime yeteneği, aile ilişkileri, sağlığı, küçükle olan ilişkilerindeki gelişmeler ile sosyal ve ekonomik koşullarındaki değişimler yönünden izler ve üçer aylık dönemler hâlinde rapor hazırlar. Bir yıllık izleme süresinin bitimini izleyen bir ay içinde ise, sosyal inceleme raporunu içeren bir dosya hazırlar. Bu raporda evlât edineceklerin altsoyu varsa, onların da evlât edinecek aile yanına yerleştirilen çocuk ile ilgili tavır ve düşünceleri değerlendirilir. İzleme ve raporlama sürecinde, evlât edinecek kişi veya eşlerin yanlarına yerleştirilen çocuğa karşı tutum ve davranışlarının Kurum tarafından denetlenmesi ve gerektiğinde evlât edinecek kişi veya eşlere danışmanlık ve rehberlik hizmeti verilmesi hedeflenmiştir (Tüzük m. 12).

İzleme süreci sonundaki sosyal inceleme raporunda evlât edinmeleri uygun görülen veya raporun olumsuz olması üzerine yaptıkları itiraz komisyon tarafından haklı görülen kişi veya eşlere, olumlu sonuç ve evlât edinme kararı almaya yönelik mahkemeye başvurmaları gerektiği hususu İl Müdürlüklerince yazılı olarak bildirilir. Bu bildirimden itibaren iki ay içerisinde, geçerli mazeretleri bulunmaksızın evlât edinmek üzere mahkemeye başvurmayan kişi veya eşlerden geçici bakım sözleşmesiyle yanlarına yerleştirilmiş çocuğun geri alınmasına İl Müdürlüğünce karar verilir. Diğer taraftan evlât edinme ilgilileri arasında evlât edinme amacıyla bakım ve eğitim ilişkisinin kurulmuş olması, evlât edinecek kişi veya eşler açısından evlât edinme başvurusu yapma zorunluluğu doğurmaz. Çünkü evlât edinme bir haktır; yükümlülük değildir.⁵⁶ Ancak doktrinde haklı olarak bu hâlde evlât edinilecek çocuğun, yanına evlât edinilmek üzere yerleştirildiği kişi veya eşlere manevi tazminat talepli dava açabileceği ifade edilmektedir. Kanaatimize göre somut olayda evlât edinecek eşler arasında bu arada boşanma, ayrılık ya da birlikte yaşamaya ara verilmesine yönelik bir davanın görülmekte olması manevi tazminat davasının reddini gerektirir.⁵⁷

Bazen evlât edinilecek çocuk, geçici bakım sözleşmesi ile evlât edinecek kişi veya eşlerin yanına yerleştirildikten sonraki bir yıllık süreç devam ederken de anılan kişilerin sorumluluğunu yerine getirmedikleri tespit edildiğinden, asgari bakım süresinin dolması beklenmeksizin geri alınabilir. Bazen de bir yıllık izleme süreci sonunda düzenlenen sosyal

⁵⁴ Aydoğdu, s. 182. Kılınç, s. 1231. Koruyucu aile sözleşmesi bakımından aynı yönde bkz. Usta Sayita, s. 72-73.

⁵⁵ Aydoğdu, 181-182;

⁵⁶ Aydoğdu, s. 191; Baygın, 2003, s. 595.

⁵⁷ Benzer yönde bkz. Aydoğdu, s. 191-192; Öztan, s. 957.

inceleme raporu üzerine, çocuğun yanına yerleştirildiği kişi veya eşlerin evlât edinmeleri uygun görülmeyle başvuruları reddedilir. Ancak yukarıda ifade edildiği üzere ret kararına yazılı bildirimden itibaren on beş gün içinde İl Müdürlüğü nezdinde itiraz edilebilir. İtiraz, komisyon tarafından görüşülerek en geç bir ay içinde kesin karara bağlanır. Komisyonun da evlât edinecek kişi veya eşleri evlât edinmeye uygun bulmaması hâlinde, çocuk yanına yerleştirildiği kişi veya eşlerden geri alınır (Tüzük m. 13). Dolayısıyla ilgililer arasındaki bakım ilişkisini, özellikle çocuğun yararı tehlikeye düştüğünde aile mahkemesi bir yıldan daha kısa bir süre geçmiş olsa bile sona erdirebilir. Yine evlât edinecek kişi veya eşlerin her ikisinin ya da yanlarına yerleştirilen çocuğun ölümü ya da ayırt etme gücünü kaybı da bu ilişkiyi daha kısa süre içinde sona erdirebilir. Son olarak bakım ilişkisi devam ederken evlât edinilecek çocuğun ana babasının evlât edinmeye ilişkin rızalarını usulüne uygun şekilde geri almaları hâlinde de bakım ilişkisi sona erdirilir.⁵⁸

5. Kurum Aracılığıyla Evlât Edinmede Mahkeme Tarafından Yapılması Gereken Araştırmanın Kapsamı

Mahkemeye evlât edinme başvurusu, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olup temsilci vasıtasıyla yapılamaz.⁵⁹ Bu sebeple evlât edinme kararı verilebilmesi için evlât edinen eşlerin şahsen talepte bulunmaları gerekir.⁶⁰ Gerçekten de kurum aracılığıyla evlât edinmek üzere başvuran kişi veya eşlerin bir yıllık bakım ve izleme sürecini olumlu şekilde tamamlamaları üzerine, tek başına evlât edinmede kendi yerleşim yeri/ birlikte evlât edinmede ise eşlerden birinin yerleşim yeri aile mahkemesinde evlât edinme kararı almak üzere başvurmaları gerekir (TMK m. 315/I). Anılan başvuru üzerine mahkeme önce somut olayda küçüklerin evlât edinilmesinde aranan zorunlu şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini inceler. Bu inceleme, mahkemeye kanunun aradığı nitelikte bir başvurunun bulunup bulunmadığı, başvuruyu yapan kişilerin ayırt etme gücüne sahip olup olmadığı, evlât edinmenin evlât edinilen çocuğun yararına olup olmadığı, evlât edinmenin evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarını hakkaniyete aykırı şekilde zedeleyip zedelediği, çocuğun evlât edinenler tarafından en az bir yıl süreyle bakılıp eğitilmiş olup olmadığı, evlât edinme ilgilileri arasında Kanunen aranan asgari on sekiz yaş farkının bulunup bulunmadığı ve evlât edinenler bakımından yaş şartının veya evli iseler asgari evlilik süresinin somut olayda gerçekleşip gerçekleşmediği hususlarının tespitine yöneliktir.⁶¹

⁵⁸ Aydoğdu, s. 187-189.

⁵⁹ Öztan, s. 983.

⁶⁰ Dural/ Ögüz/ Gümüş, prg. 1593.

⁶¹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, prg. 1596. Benzer yönde bkz. Çağlayan Aygün, s. 96-98; Akıntürk/ Ateş, s. 372. Küçüklerin evlât edinilmesinde evlât edinen ve edinilende aranan şartlar için bkz. Baygın 2003, s. 592- 619; Şıpka; 307-313; Özdemir/Ruhi, s. 345-353; Çağlayan Aygün, 2021a, s. 42-81.

Aile mahkemesi hâkimi, bunun ardından özellikle evlât edinmenin çocuğun yararına olup olmadığını TMK m. 316 gereği ayrıntılı olarak araştırır ve ancak olumlu sonuca vardığı takdirde ilgililer arasında evlâtlık ilişkisini kuran bir mahkeme kararı verir. Zira Medenî Kanununun “*Araştırma*” kenar başlıklı m. 316/I hükmünde hâkimin, evlât edinmeye ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından, evlât edinen ile edinilenin dinlenmesinden ve gerektiğinde uzman görüşünün alınmasından sonra karar verebileceği ifade edilmiştir. Doktrinde zikredilen hükümle hâkime verilen araştırma görevinin oldukça ağır ve önemli olduğu; hâkimin evlât edinme başvurusu üzerine esaslı gördüğü her türlü durum ve şartı re’sen araştırmakla yükümlü olduğu belirtilmektedir.⁶² Elbette hangi hususun esaslı olduğuna, hâkim TMK m. 4’ten dayanağını alan takdir yetkisi çerçevesinde karar verir. Söz konusu araştırmanın örnek kabilinden içeriği ise, TMK m. 316/II ve III’te bulunmaktadır. Buna göre, araştırmada özellikle evlât edinen ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlât edinenin eğitime yeteneği ile onu evlât edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin açıklığa kavuşturulması gerekir. Ayrıca evlât edinenin alt soyu varsa, onların evlât edinme ile ilgili tavır ve düşünceleri de göz önünde bulundurulur. Şu hâlde hâkim araştırmasında her şeyden önce evlât edinmenin çocuğun yararına uygun olup olmadığını, evlât edinenlerin kişiliğinin evlât edinmeye uygunluğunu, evlât edinenleri evlât edinmeye yönelten iradenin oluşumunda sakatlık bulunup bulunmadığını, evlât edinenlerin yaşı, eğitimi ve sağlığının evlât edinilen çocuğu büyütme ve yetiştirmeye uygun olup olmadığını değerlendirmelidir.⁶³

Söz konusu araştırmada hâkimin, evlât edinecek kişi veya eşlerin bir yıllık bakım ve eğitim sürecinde çocukla ilişkileri hakkında Kurum aracılığıyla tutulan raporlar ve gözlemlerden yararlanılması gerekir. Dolayısıyla hâkimin TMK m. 316’da öngörülen araştırma yükümlülüğü bakımından ilgililer arasındaki deneme süresi son derece önemlidir.⁶⁴ Bu aşamada toplum tarafından hoş karşılanmayan, gayri ahlâki davranışları alışkanlık içinde yaşayan kişi veya eşlerin evlât edinmesi, evlât edinilecek çocuğun yararına aykırı görülerek reddedilmelidir. Özellikle sağlık bakımından sapkın eğilimleri bulunduğu hususunda en küçük bir şüphe ile dahi karşılaşan hâkim bu iddiayı çok büyük bir dikkatle incelemelidir. Benzer şekilde evlât edinecek kişi veya eşlerin tehlikeli ve bulaşıcı nitelikte

---

⁶² Öztan, s. 976.

⁶³ Bkz. Dural/ Ögüz/ Gümüş, prg. 1602; Akıntürk/ Ateş, s. 381; Öztan, s. 976; Şıpka, s. 316; Aydos, s. 129-130; Çağlayan Aygün, s. 98-99. Evlât edinme kararı verecek hâkim, öncelikle evlât edinilecek çocuğun ve evlât edinecek kişi/eşlerin varsa diğer çocuklarının yararlarını somut olay adaletine uygun olarak araştırıp değerlendirmelidir. Ancak bu hâlde hâkim TMK m.4’ten kaynağını alan takdir yetkisine dayanarak hukuka ve hakkaniyete uygun bir karar vermiş olur. Elbette hâkimin takdirine dayanan kararı her hâlde, kendisine bu hususta takdir yetkisi veren normun koruma amacına uygun olmalı ve bu normun uygulanma alanı sınırları içerisinde bulunmalıdır (Bkz. Demir, s. 258).

⁶⁴ Belen, s. 50.

hastalıkları varsa evlât edinmeye dikkatle yaklaşılmalıdır.⁶⁵ Hatta doktrinde evlât edinmenin diğer tüm koşulları gerçekleşse bile hâkim tarafından, somut olayda çocuk güvenliği için evlât edinmenin uygun bulunmadığı hâllerde, evlât edinme başvurusunun reddi gerektiği vurgulanmaktadır.⁶⁶

Son olarak mahkeme, evlât edinme başvurusuna ilişkin evlât edinme kararının kesinleşmesinden itibaren on gün içinde 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 29 ve TMK m. 42 gereğince o yerin Nüfus Müdürlüğü'ne bildirir. Evlât edinme kararı aile kütüklerine tescil edilir ve evlât edinilenin kaydı evlât edinenin aile kütüğüne taşınır. İl Müdürlüğü, Kimlik Paylaşımı Sisteminden veya nüfus idaresinden temin edeceği nüfus olayı kayıt örneğini evlât edinme dosyasına koyar ve evlât edinme işleminin tamamlanmasına ilişkin belgeyi en geç bir ay içerisinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne gönderir (Tüzük m. 14). Evlât edinmenin nüfus siciline tescili kurucu değil bildirici bir etkiye sahiptir.⁶⁷

---

⁶⁵ Aydos, s.129; Öztan, s. 976-977. Zira evlât edinecek ana babanın kişiliğinde çocuğun yararı bakımından zararlı özellikler bulunmamalıdır (Akyüz, s. 166). Bununla birlikte son dönemde Avrupa'da evlilik dışı fiili birlikteliklerin ve tescil edilmiş hayat ortaklıklarının yasallaşmasıyla birlikte bu tür birliktelikler içinde yaşayan kişilerin evlât edinebilmelerinin önü açılmıştır. Hatta söz konusu yasal düzenlemelerde eşitlik ilkesi gereği evli eşlerle eşcinsel hayat ortaklıklarında evlât edinme şartları bakımından eşit şartlar öngörülmekte ve bu durum 27.11.2008 tarihli "Çocukların Evlat Edinilmesine İlişkin (Revize Edilmiş) Avrupa Konseyi Sözleşmesi" hükümlerinin de bir gereği olarak görülmektedir (Ayrıntılı bilgi için bkz. Canan Yılmaz, "Evlât Edinme Hukukunda Güncel Gelişmeler", Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması, Aslı Makaracı Başak/ Seda Öktem Çevik/ Gülen Sinem Tek (ed.), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 128-131). Kanaatimize göre ise, Avrupa'da çocukların evlât edinme müessesesinde son dönemde yaşanan söz konusu gelişmelerin Türk iç hukukuna aktarılması ve benimsenmesi mümkün görünmemektedir. Esasen Avrupa ülkelerinde kabul gören bu tür eğilimler genel ahlâka uygun addedilerek eşitlik gerekçesiyle yasal dayanağa kavuşturulmuş olsa da bu türden evlât edinme taleplerinin, Avrupa'dan farklı olan Türk toplumunun genel ahlâk yapısı göz önünde bulundurulduğunda sosyal anlamda kabul görmesi oldukça güçtür. Dolayısıyla fiilen eşcinsel birliktelik yaşayan bir kişinin tek başına evlât edinmek üzere başvurusuyla karşılaşan hâkimin, Türkiye'de böyle bir evlât edinmenin çocuğun yararına uygun olduğu sonucuna varması oldukça güçtür. Nitekim doktrinde de özellikle İsviçre'de evlât edinme müessesesindeki son gelişmelerin (özellikle üvey çocuğu evlât edinme hakkının tescil edilmiş eşcinsel hayat ortaklığı ve fiili hayat ortaklığı içinde yaşayan çiftlere de tanınması yönündeki düzenlemelerin), çocuğa sosyal ve psikolojik etkileri açısından hassasiyetle tartışılması gerektiğine işaret edilmiştir (Bkz. Sadioğlu, s. 756).

⁶⁶ Turan Başara, s. 70.

⁶⁷ Aydoğdu, s. 481-482; Öztan, s. 986; Çağlayan Aygün, s. 101). Türk Kanunu Medenisi döneminde de evlât edinme sözleşmesinin nüfus kütüğüne kaydı bildirici nitelikteydi (Tekinay, s. 369).

B. BİYOLOJİK ANA BABALARI KURUM ARACILIĞI DIŞINDA EVLÂT EDİNMEYE YÖNLENDİREN PSİKOLOJİK, SOSYAL VE HUKUKİ SEBEPLER

Bir çocuğun biyolojik ana babası tarafından evlât edinmek üzere kuruma yerleştirilmesi oldukça zor bir karardır. Esasen çocuklarını terk eden ya da terk etmek zorunda kalan biyolojik ailelerin duygusal maliyeti akademik çalışmalarda henüz belirlenmemiştir.⁶⁸ Gerçekten de Türk hukukuna göre, bu karar ile biyolojik ana babanın çeşitli sebeplerle kurum bakımına bıraktıkları ve evlât edinenlerin adları belirtilmemiş veya evlât edinenlerin henüz belirlenmemiş olduğu bir aşamada çocuklarının evlât edinilmesine rıza göstermiş olmaları (TMK m. 309/III) ihtimalinde çocuklarını ilanihaye görememe riskini göze almaları gerekir.

Yukarıda evlât edinmenin hüküm ve sonuçları bakımından doktrinde farklı açılardan sınıflandırıldığını ifade etmiş idik. Özellikle ana babanın evlât edinilmesine rıza gösterdikleri çocuklarıyla, evlât edinme kararı sonrasında kişisel ilişki kurup kuramamaları yönünden yapılan ayrıma göre evlât edinme açık, yarı açık ve kapalı olmak üzere üçe ayrılmaktaydı.⁶⁹ Türk hukukunda, çocukların kurum aracılığıyla evlât edinilmesinde evlâtlık ile evlât edinme sonrasında biyolojik ana babası arasında kişisel ilişki bakımından daha ziyade kapalı evlât edinmeye yakın hukuki sonuçlar doğmaktadır. Kapalı evlât edinmede, evlâtlık ile biyolojik ana baba arasındaki kişisel ilişkinin kurulup kurulamayacağına karar verme yetkisi mahkemededir (TMK m. 323-324). Ancak ana baba çocuğunu, evlât edinen eşleri tanımadan evlât edinmeye rıza göstermişse, evlât edinmede gizlilik ilkesi sebebiyle evlât edinenler istemedikçe, evlât edinenlerin adresi ve kimliği çocuklarının evlât edinilmesine rıza gösteren ana babaya açıklanamaz. Dolayısıyla bu ihtimalde evlât edinme sonrasındaki kişisel ilişki ne yazık ki evlât edinenlerin insafına kalmaktadır.⁷⁰ Zira evlât edinme

⁶⁸ Bkz. Erol/ Şimşek/ Güçlü, s. 183-184. Evlât edinme müessesesi, yoksul kişinin sahip olduğu tek varlığı olan çocuğunun zengin ve güçlü kişiler tarafından alınması olarak ele alındığında ve her nasılsa çocuğun para karşılığında terk edildiği hâllerde önemli etik tartışmalara neden olmuştur. Doktrinde çocuğun ölüm, gaiplik gibi sebeplerle anasız babasız kaldığı istisnai hâllerde ise, evlât edinmenin öncelikle akrabalar tarafından yapılması gerektiği ve ancak somut olayda çocuk için güvenli aile ortamının akrabalık bağı olmayan bir aile olduğu tespit edildiği durumda çocuğun önce yurt içi evlât edinmeye; bu da mümkün olmadığında yurt dışı evlât edinmeye yönlendirilebileceği ifade edilmiştir (Erol/ Şimşek/ Güçlü, s. 184).

⁶⁹ Aydoğdu, s. 98. Açık evlat edinmede, kapalı evlât edinmeden farklı olarak, evlât edinen kişi veya eşler ile çocuklarını evlâtlık veren ana baba arasında evlât edinme sonrasında kişisel ilişki sürdürülmektedir. Yarı açık evlât edinmede ise, taraflar arasındaki kişisel ilişki evlât edinme işlemi sonrasında sadece evlât edinmeye aracılık yapan kurum vasıtasıyla sürdürülür. Bu tür evlât edinmede biyolojik ana baba öz çocuğunu evlât edinme sonrasında sadece belli aralıklarla evlât edinmeye aracılık yapan kuruluştaki görüş kısa süreliğine ziyaret edebilmektedir (Aydoğdu, s. 104-105).

⁷⁰ Aydoğdu, s. 105, 543. Bununla birlikte ana babanın evlât edinilmesine rıza göstererek kuruma yerleştirdikleri çocuklarının evlât edinilip edilmediğini öğrenme hakkı evlât edinmenin gizliliği ilkesine aykırı değildir (Aydoğdu, s. 504).

işlemine ilişkin kayıtlar ve belgeler, evlât edinme kararı sonrasında TMK m. 314/VI gereği mahkeme kararı olmadıkça veya evlâtlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz.⁷¹ Anılan hüküm ile Türk hukukunda evlât edinmeye ilişkin kayıt ve belgelerde “gizlilik ilkesi”⁷² kabul edilmiştir. Nitekim İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nün 29.01.2009 tarihli 32019 sayılı Genelgesi’nde mahkeme kararı olmadıkça veya evlâtlık yazılı olarak talep etmedikçe nüfus kayıt örneklerine asıl ana babanın adlarının yazılmayacağı; evlât edinme işlemine dair herhangi bir açıklamada bulunulmayacağı; evlât edinme ile ilgili kayıtlar hakkında hiçbir şahsa, resmi ya da sözlü olarak bilgi verilemeyeceği ve evlât edinme ile ilgili bilgilerin uluslararası aile cüzdanlarına işlenmeyeceği açıkça vurgulanmıştır.⁷³ Esasen Kanun’da düzenlenen gizlilik hükmünün amacı doktrinde de ifade edildiği üzere evlâtlığın evlât edinen kişi veya eşlere sosyal uyumunun sağlanmasıdır.⁷⁴

⁷¹ RG, 09.05.2020, S. 31122. Nüfus Hizmetleri Uygulama Yönetmeliği’nde nüfus kayıt örneklerinde Türk Medenî Kanunu’nun 314. maddesi gereğince mahkeme kararı olmadıkça ya da evlâtlık istemedikçe evlât edinme ile ilgili açıklamalara yer verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır (m. 50/II (b)).

⁷² Bu yönde bkz. Serozan, s. 233; Aydoğdu, 494 vd.; Öztan, s. 971; Çağlayan Aygün, s. 101-102.

⁷³ Nüfus Kayıtlarındaki Açıklamalar (2009/2) Konulu Genelge için bkz. https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/genelge/Nufus_Kayıtlarındaki_Açıklamalar_20092.pdf. s.e.t. 20.09.2023.

⁷⁴ Evlât edinmenin gizliliği kapsamındaki bilgiler, evlât edinme kararına ilişkin dosya, evlâtlığın ana babasının isimleri, evlât edinen kişi veya eşlerin adı ve adresleridir (Aydoğdu, s. 495). Ancak Yargıtay ve doktrin aksi görüştür. Dolayısıyla evlât edinmede gizlilik ilkesinin nasıl gerçekleşeceği belirsizdir (Aydoğdu, s. 496). Yakın tarihli bir olayda ise, davacı kadın, “1999 yılında Elazığ Devlet Hastanesi’nde bir kız bebek dünyaya getirdiğini, bebeğinin babası tarafından götürüldüğünü, daha sonra bir daha çocuğuna ulaşamadığını, bu nedenle Elazığ Valiliği’ne başvurduğunu, o tarihlerde bulunan bebeğin evlatlık verildiği ancak bu işleme ilişkin bilgilerin mahkeme kararı olmaksızın açıklanamayacağı gerekçesiyle talebinin reddedildiğini ileri sürerek TMK m. 314 gereğince evlatlık verilen kızının nüfus bilgilerinin ve evlat edinen aile hakkında kendisine bilgi verilmesine karar verilmesini talep ve dava etmiştir”. Yerel mahkeme ise davacının nüfus kaydında 1999 yılında doğan bir çocuk bulunmadığı gerekçesiyle talebi reddetmiş ve karar istinaf talebinin de reddi üzerine Yargıtay’ın önüne gelmiştir. Yargıtay ise, “Türk Medeni Kanunu’nun m. 314/6 gereğince evlat edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme kararı olmadıkça veya evlâtlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz. O halde, davacının bu davayı açmakta hukuki yararı olduğu ve bu nedenle aktif dava ehliyeti olduğunun kabulüyle dava dilekçesinin ve eklerinin davalıya tebliğ edilerek taraf teşkilinin sağlanması, davacının iddiasını ispata yönelik bildirdiği delillerinin toplanarak sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken duruşma dahi açmadan tensiple davanın reddi doğru görülmemiş, kararın bu nedenle bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir...” (Yargıtay 2 HD, E: 2021/5782, K: 2022/2513, T: 16.03.2022, <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari>, s.e.t. 2.11.2023). İsviçre’de ise, 1 Ocak 2018’de yürürlüğe giren revizyon ile birlikte evlât edinmede gizlilik esnetilmiştir. Özellikle çocuklarını kendi rızalarıyla evlâtlık veren ve daha sonra onu arayıp hakkında bilgi edinmek isteyen biyolojik ana babalara, ileride evlât edinilen çocuğun kimliğiyle ilgili bilgiler verilebilmektedir. Ancak evlât edinilen çocuk ergin ise, buna rıza göstermiş olmalıdır. Eğer çocuk ayırt etme gücüne sahip olmakla birlikte henüz ergin değil

Diğer yandan bu sorun, biyolojik ana babaları çocuklarını evlât edinmek üzere kuruma bırakmaktan uzaklaştırmakta ve evlât edinmeyi kurum aracılığı olmaksızın gerçekleştirme yoluna sevk etmektedir. Gerçekten de biyolojik ana babalar geçici veya devamlı sebeplerle bakımını ve korumasını sağlayamadıkları çocuklarını (devlet korumasına bırakmak yerine) kuruma vermek yerine, bir hısmının ya da evlât edinecek kişi veya eşler ile yaptığı anlaşmaya dayanarak kimliğini ve adresini bildiği üçüncü kişilerin yanına yerleştirme düşüncesini daha makul görebilmektedirler. Zira kuruma bıraktıkları durumda, evlât edinmeye ilişkin açık rızalarına (TMK m. 309-310) dayanarak ya da mahkemenin ana babanın rızalarının aranmasına gerek olmadığı kararıyla (TMK m. 311-312), çocuklarının mahkeme kararıyla evlât edinilmesi mümkündür. Bu hâlde, ana babaların evlât edinme kararı sonrasında evlâtlık verdikleri çocuk ile kişisel ilişkiyi ancak özel bir mahkeme kararı ile sürdürmeleri mümkün olmaktadır. Diğer olasılıkta ise, kişisel ilişkiyi evlât edinme sürecinde ve sonrasında fiilen sürdürmeleri her hâlde mümkündür.⁷⁵ Yine bu ihtimalde çocuklarına ilişkin gizlilik ve bilinmezlik korkusu da ortadan kalktığından biyolojik ana baba tarafından yaşanan kayıp aynı değildir. Doktrinde evlât edinilen çocukta bu durumun kafa karışıklığı yaratacağı ve olumsuz etki oluşturacağı endişelerinden söz edilmekteyse de, son tahlilde bu ihtimalde çocuk ile evlât edinen ana babalar arasında güven ve açıklık ilişkisi olduğundan açık evlât

---

ise, hem kendi rızası hem de evlât edinen kişi/ kişilerin rızası aranır. Dolayısıyla hâlen biyolojik ana babanın evlâtlık verdiği çocuğa ilişkin bilgi edinme talebine tam anlamıyla çekingenlikle yaklaşılmaktadır (İMKG/ZGB m. 268b/II ve III) (Ayrıntılı bilgi için bkz Yılmaz, s. 186-187). Türk hukukunda, İsviçre'den farklı olarak, evlât edinmeyle birlikte evlâtlık ile biyolojik ana babası arasındaki aile bağlarının devam etmesi amacı bulunduğundan (TMK m. 314/V), biyolojik ana babaların çocuklarıyla kişisel ilişki kurma hakları evlat edinme sonrasında da vardır. Ancak biyolojik ana baba ile evlât edinilen çocuk arasındaki kişisel ilişki ancak mahkeme kararıyla kurulabilir (Aydoğdu, s. 544-545).

⁷⁵ Diğer taraftan açık ya da yarı açık evlât edinmenin söz konusu olduğu hâllerde evlât edinen kişi veya eşlerin öz ana baba ile evlâtlık arasındaki kişisel ilişkinin fiilen kurulmasına çeşitli sebeplerle imkân tanımadığı hâllerde de biyolojik ana babanın evlât edinilmesine razı oldukları çocuklarıyla kişisel ilişki kurmalarında çocuğun yararı söz konusu olduğu sürece, somut olayda gizlilik ilkesinden de söz edilemeyeceğinden, hâkim kararıyla kişisel ilişki kurulmasına karar verilebilir. *"Küçükün bir başka aile tarafından evlat edinilmiş olması, gerçek ana ve babanın çocuklarıyla kişisel ilişkisini keser ise de gerçek ailesi ile aralarındaki soybağın bir gereği olarak bu hakkı ilanihaye ortadan kaldırmaz. Koşullarının varlığı halinde ve küçükün menfaatine uygun düştüğü ölçüde hakim kararıyla bu ilişki yeniden tesis edilebilir. (...) Davacı, davalılarca birlikte evlat edinilen 21.12.2002 doğumlu küçük ...'in öz annesidir. Aralarında birinci derecede "kan hısımlığı" (TMK. m. 17/2) ilişkisi vardır. Mahkemenin talebiyle uzmanlarca düzenlenen sosyal inceleme raporunda; çocuğun gerçek annesini bildiği, annesiyle ilişkisinin koparılmasının küçük üzerinde olumsuz etki doğuracağı, kişisel ilişki kurulmasının gelişimine katkı sağlayacağı bildirilmiştir. Dosyada, küçükün öz annesiyle kişisel ilişkisinin, onun yüksek yararına aykırı düşeceğine ilişkin ciddi sebep ve olgu bulunmamaktadır. Davacı, çocuğunun davalılarca evlat edinildiğini, küçük de annesini bildiğine göre, davacı bakımından artık evlâtlıkla ilgili kayıtların gizliliğinden de söz edilemez..."* (Yargıtay HGK, E: 2014/533, K: 2016/331, T: 16.03.2016, (<https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari>, s.e.t. 2.11.2023).

edinme daha faydalıdır.⁷⁶ Uygulamada ise, açık evlât edinmenin daha ziyade üvey ve hısım çocukların evlât edinilmesinde görüldüğüne işaret edilmiştir.⁷⁷ Son olarak esasen geleneğin hâkim olduğu toplumlarda, aile olabilmek için kan bağıının bulunması gerektiği düşüncesi de, bu sefer evlât edinecek kişi veya eşleri kurum korumasındaki kimsesiz bir çocuğu değil; yakın hısımlardan birinin çocuğunu evlât edinmeye yöneltmektedir.⁷⁸ Tüm bu gerekçelerle Türk hukukunda uygulamada çocukların kurum aracılığı dışında evlât edinilmesine başvurulmakta ve bu konudaki uygulamaya ilişkin sorunlar kanaatimizce çocuğun korunması ve güvenliği ilkeleri açısından ayrı bir başlık altında değerlendirme yapmayı gerektirmektedir. Özellikle çocukların kurum aracılığı dışında evlât edinilmesinde evlât edinecek kişi veya eşler ile evlât edinilecek çocuk arasındaki bakım ve eğitim sürecinin nasıl gerçekleştiği hususu, olan ve olması gereken hukuk bakımından detaylı olarak değerlendirilmeye muhtaçtır.

1. Çocukların Kurum Aracılığı Dışında Evlât Edinilmesinde Bakım ve Eğitim İlişkisi

Doktrinde ve uygulamada Türk hukukunda çocukların kurum aracılığı dışında evlât edinilmesinin mümkün olduğu değerlendirilmektedir.⁷⁹ Elbette bu hâlde de çocuk ile evlât edinecek kişi veya eşler arasında en az bir yıllık bakım ve eğitim ilişkisinin tamamlanması ve dolayısıyla çocuğun evlât edinecek kişilerin yanına bakım ve eğitim görmek üzere yerleştirilmesi gerekir.⁸⁰ Doktrinde bir kişinin ekonomik yarar elde etmeksizin kendi çocuğunu bir hısmına ya da bir tanıdığına ileride evlât edinmek üzere bırakması mümkün ve makul bulunmaktadır.⁸¹ Gerçekten de evlât edinecek

⁷⁶ Erol/ Şimşek/ Güçlü, s. 205.

⁷⁷ Aydoğdu, s. 104.

⁷⁸ Yıldırım, s. 801-802.

⁷⁹ Aydoğdu, s. 401; Seda Kurtuluş Karabulut, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aracılığıyla Evlat Edinme ve Koruyucu Aile Kurumu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı, Ankara, 2011, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>, s.e.t. 20.09.2023. s. 33, 140; Gençcan, s. 648 (Aktaran: Özdemir, s. 307). Yargıtay kararlarında da bu durum açıkça ifade edilmektedir. “Aracı kurumun yetkili ve görevli olduğu hususlar korunmaya muhtaç olup kurum bakım ve gözetiminde bulunan çocuklar ile sınırlıdır. Küçüklerle ilgili tüm evlat edinme işlemlerinde aracı kurumun yetkili olduğuna ilişkin bir yasal düzenleme bulunmamaktadır...”, Yargıtay 2. HD, E:2011/5203, K: 2012/12923, T: 14.05.2012 (<https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari>, s.e.t. 2.11.2023). “Evlat edinme, kişiler arası anlaşma yoluyla olabileceği gibi 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 22. maddesi kapsamında korunma kararı ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 5. maddesine göre verilen bakım tedbiri kararı ile devletin bakım ve gözetimi altında olan bir çocuğun evlat edinilmesi şeklinde de olabilmektedir...” Yargıtay HGK, E: 2017/2045, K: 2021/1154, T: 05.10.2021; Yargıtay HGK, E: 2017/1926, K: 2020/1057, T: 23.12.2020 (<https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari>, s.e.t. 2.11.2023).

⁸⁰ Aydoğdu, s. 401; Şıpka, s. 307; Baygın, 2003, s. 596.

⁸¹ Ancak bir gerçek ya da özel hukuk tüzel kişinin başkalarının çocuklarının evlât edinilmesine yönelik aracılık yapması yasaktır. Diğer bir deyişle evlât edinmeye

kişi veya eşlerin, kurum aracılığına başvurmaksızın, evlât edinmek istedikleri çocuğa bir yıl bakım ve eğitim sağlamış ve bu bakım sürecini evlât edinme başvurusu yaptıkları aile mahkemesinde tanık dahil her türlü delille ispatlamış olmaları mümkündür.⁸² Bu hâlde küçüklerin evlât edinilmesi bakımından aranan diğer şartlar da mevcutsa hâkim, TMK m. 316 gereği yaptığı araştırmada evlât edinmeyi çocuğun yararına gördüğünde, evlât edinme başvurusunu salt evlât edinecek kişilerin başlangıçta kuruma başvurmamış olmaları dolayısıyla reddedemez. Nitekim kanun koyucu bir yandan küçüklerin evlât edinilmesinde aracılık faaliyetlerinin ancak Cumhurbaşkanınca yetki verilen kurum ve kuruluşlarca yapılabileceğini düzenlemiştir (TMK m. 320/I). Diğer yandan hem ana babanın rızasının aranmaması kararının düzenlendiği hükümde küçüğün aracı kurum dışında evlât edinilecek olması hâlinde “*Diğer hâllerde, bu konudaki karar evlât edinme işlemleri sırasında verilir.*” (TMK m. 312/II) ifadesiyle hem de üvey çocuğun evlât edinilmesine ilişkin özel düzenlemeyle (TMK m. 306/III) çocukların kurum aracılığı dışında evlât edinilmesinin mümkün olduğunu gösteren bir evlât edinme sistemi öngörmüştür.

Diğer taraftan bu hâlde bir yandan aile hukukunun ilkeleri bir yandan da çocuk hakları ve özellikle de çocuk güvenliği bakımından üzerinde önemle durulması gereken bazı sorunlar karşımıza çıkar. Bu sorunlardan ilki, bu hâlde evlât edinilecek çocuk ile evlât edinecek kişi veya eşler arasındaki bakım ve eğitim ilişkisinin nasıl başlatılacağı ve gerçekleştirileceği hususudur.⁸³ Öncelikle en az bir yıl sürmesi zorunlu olan bu bakım ve eğitim ilişkisinin evlât edinecek kişi veya eşler ile evlât edinilecek çocuğun ana babası ya da üçüncü bir kişi arasındaki bir anlaşmaya konu olmasının mümkün olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Her şeyden önce bu anlaşmaya, çocuğun hakkın konusu olmaktan ziyade hakkın süjesi olduğunun kabul edildiği çocuk hukukundaki modern gelişmelere uygun şekilde, çocuk yararının önceliği esas alınarak yaklaşılmalıdır. Böyle bir anlaşmanın evlât edinilecek çocuğun ana babası dışında üçüncü bir kişi

---

aracılık Kurum tekelindedir (Aydoğdu, s. 401-402; Özdemir, s. 307). Zira sanayi toplumunda, çocuklar besleme, evlâtlık, uyuşturucu madde kuryesi, dilenci, kaçak işçi, cinsel mal, hatta canlı organ vericisi olarak ticarete konu edilmişlerdir (Serozan, s. 17). Bu hükümle amaçlanan bu ve benzeri durumların önüne geçilmesidir.

⁸² Bu yönde bkz. Kurtuluş Akbulut, s. 33; Özdemir, s. 295. Nitekim yakın tarihli bir olayda da evlât edinmek üzere mahkemeye başvuran eşler, 2018 yılında evlendikleri tarihten beri davalıların çocuklarına fiilen kendilerinin baktığını, çocuğun kendilerini ana baba olarak bildiğini iddia etmişler ve davalı biyolojik ana baba da ön inceleme duruşmasında üç sene önce boşandıklarını ve kendi çocuklarına davacıların doğduğu günden bu yana fiilen baktıklarını kabul etmişlerdir. Bunun üzerine mahkeme çocuğa fiilen bakan eşlerin çocuğu birlikte evlât edinmesinde çocuğun üstün yararı bulunduğu gerekçesiyle evlât edinme kararı vermiş ve yerel mahkemenin bu yöndeki kararı istinaf incelemesinden geçmeksizin kesinleşmiştir (Karara ilişkin bilgi için bkz. Yargıtay 2. HD, E: 2022/10480, K: 2023/224, T: 17.01.2023, <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari>, s.e.t. 02.11.2023).

⁸³ Bu sürecin bu hâlde kim veya hangi kurum tarafından denetleneceği sorusu önemlidir (Şıpka, s. 307).

tarafından yapılması ya da üçüncü kişinin böyle bir anlaşmaya aracılık etmesi ise, TMK m. 320/I'deki kamu düzeni gereği emredici nitelikte olduğu hususunda tartışma yapılamayacak hukuk kuralına aykırılık teşkil eder. Dolayısıyla bu ihtimalde taraflar arasındaki bu türden anlaşmalar 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 27 gereği başlangıçtan itibaren geçersiz, diğer bir deyişle kesin hükümsüz olduğundan, taraflar arasında hiçbir hak ve yükümlülük doğurmaz.

Yine somut olayda evlât edinmeye kurum dışında gerçek veya tüzel üçüncü kişilerin aracı olduğu bu hâllerde aracılık karşılığında evlât edinecek kişi veya eşlerden maddi bir karşılık (ivaz) talep edilmiş olması ve hatta bu ivazın yukarıda geçersiz olduğu tespit edilen sözleşmeye dayanarak yerine getirilmiş olması da mümkündür. Bu hâlde ise, bir çocuk adeta satış konusu hâline getirilerek evlât edinmenin şartları gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu durumda sözleşmenin hem hukuka hem ahlâka aykırı olduğundan geçersiz olacağı ise, izahtan varestedir. Kanaatimizce kesin hükümsüz olan böyle bir sözleşmenin ifası amacıyla yapılan bu türden ödemelerin bir yandan TBK m. 77/II gereği sebepsiz zenginleşme teşkil edeceği ve iadesi gerektiği sonucuna varılmalıdır. Diğer yandan, sebepsiz zenginleşmede hukuka ve genel ahlâka aykırı bir amacı elde etmek için verilen şeylerin iadesinin istenemeyeceğine ilişkin TBK m. 81'in, çocuğun bedel karşılığında evlât edinecek kişi veya eşlerin yanına yerleştirilmesi durumunda kural olarak uygulanmayacağı düşüncesindeyiz. Zira anılan hüküm daha ziyade para karşılığında suç teşkil eden bir fiili işlemeye veya genel ahlâk dışı birliklilikler yaşamaya yönelik yapılan sözleşmelerde uygulama alanı bulur.⁸⁴ Burada nihayetinde evlât edinecek kişi veya eşler esasen hukuka veya ahlâka aykırı bir amaca ulaşma değil; emredici hukuk kurallarına ve çocuğun satışa konu edilmesi gibi genel ahlâka aykırı bir yoldan hukuka uygun bir sonuca ulaşma gayesinde dirler. Hatta somut olayda bu yolla kurulan bakım ilişkisi çocuğun yararına hizmet etmekteyse, evlât edinecek kişi veya eşler tam da hukukun teşvik ettiği bir sonuca ulaşma gayreti içine girmektedirler. Bununla birlikte somut olayda evlât edinecek kişi veya eşlerin bu yolla, örneğin çocuğun cinsel olarak veya işgücünün sömürülmesi ya da organ ticaretine veya insan ticaretine konu olması gibi hem hukuka hem de ahlâka aykırı bir sonuca ulaşma gayesinde oldukları da tespit edilebilir. Bu hâlde TBK m. 81 uygulama alanı bulur ve hâkim, böyle bir sözleşmeden yararlanarak çocukla aralarında bakım ilişkisi kuran kişi veya eşlerin iadesini talep ettikleri ivazın Devlete mal edilmesine karar verebilir.

⁸⁴ Fikret Eren/ Ünsal Dönmez, Eren Borçlar Hukuku Şerhi, C.II, m. 49-82, Yetkin Yayınları, Ankara 2022, m. 81, prg. 9-11. TBK m. 81'e ilişkin olarak kelepçeleme sözleşmelerinde benzer yönde değerlendirme için bkz. Akın Ünal, Kelepçeleme Sözleşmeleri, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 234-235. Zira doktrinde TBK m. 81'in daha ziyade bir ceza kuralı olduğundan hareket eden görüş, hukukî işlemin herhangi bir sebeple geçersiz sayıldığı her hâlde değil, işlemin TBK m. 27 anlamında "konu unsuru" bakımından hukuka ve ahlâka aykırı olduğu ve özellikle de iadesi istenen bedeli verenin sözleşmenin hukuka ve ahlâka aykırı olduğu bilinciyle hareket ettiği sınırlı hâllerde uygulanması gerektiği değerlendirilmektedir (Hüseyin Hatemi, Hukuka ve Ahlâka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1976, s.544, 591, 613-614).

Böyle bir anlaşmanın aracı üçüncü kişi bulunmaksızın evlât edinecek kişi veya eşler ile evlâtlığın ana babası arasında yapılmış olması hâlinde ise, yapılan anlaşmanın geçerliliği soybağının sonuçları ve velâyetin sağladığı yetki ve yüklediği görevler açısından değerlendirilmelidir. Kanaatimizce bu anlaşmalar bakımından şu sorulara yanıt verilmesi son derece önemlidir. Ana babanın bir yıl veya daha uzun süre ile süreklilik arz edecek şekilde kendi çocuğunun bakımını ve eğitimini ileride çocuğu evlât edinecek kişilere bırakması mümkün müdür? Ana babanın soybağından ya da velâyet hakkından kaynaklı böyle bir yetkisi bulunmakta mıdır? Bu anlaşmanın geçersiz olduğundan hareketle başlangıçtan itibaren hüküm ve sonuç doğurmayacağı söylenebilir mi? Evlât edinilecek çocuğu, geçersiz de olsa anlaşmaya dayanarak en az bir yıl süreyle bakıp yetiştiren kişi veya eşler bulunabilir. Bunlar çocuğu evlât edinmek üzere mahkemeye başvurduğunda söz konusu anlaşmanın geçersizliği hâkimin evlât edinme kararına etki eder mi? Aşağıda sırayla tespit edilen bu sorulara yanıt aranmaktadır.

2. Kurum Aracılığı Dışında Evlât Edinmede Bakım ve Eğitim İlişkisinde Seçme Dönemi

Kurum aracılığıyla evlât edinmede bakım ve eğitim ilişkisinin esasen iki dönemden oluştuğu; bunlardan birincisinin seçme, ikincisinin ise araştırma dönemi olduğu yukarıda ifade edilmişti. Seçme döneminde, evlât edinecek kişi veya eşlerin evlât edinmeye ehil olup olmadıkları ve bu kişilerin evlât edinilecek çocuğa uyum sağlayıp sağlamadıkları evlât edinmeye aracılık yapan kurum tarafından belirlenmekteydi. Ancak kurum aracılığı dışında evlât edinmede seçme döneminin nasıl gerçekleştirileceği aile hukuku ve çocuk hukuku ilkeleri bakımından dikkatle değerlendirilmelidir. Zira Kanun'da bu ihtimale ilişkin özel bir hüküm sevk edilmemiştir. Sadece Tüzük m. 7/I c. 4'te korunma ihtiyacı olmayan çocukların evlât edinilmesinde veya oluşmuş ana baba çocuk ilişkisinin bulunduğu hâllerde ve yine evlât edinme ilgilileri arasında hısımlığın söz konusu olduğu ya da koruyucu ailenin bakmakta olduğu çocuğu evlât edinmeye ilişkin talebinin Kurum tarafından uygun bulunduğu durumlarda evlât edinme sıralamasında başvuru evraklarının Kuruma teslim anının esas alınacağı ilkesine bağlı kalınmayacağı düzenlenmiştir. Esasen Tüzük'teki bu ifadeden hareketle, devlet koruması altında olmayan, dolayısıyla korunma ihtiyacı olmayan ya da hısımlık çocukların evlât edinecek kişi veya eşlerin yanına yerleştirilmesinde de Kurum'a başvurunun aranması gerekeceği sonucuna varılmalıdır. Ancak doktrinde ve uygulamada Türk hukukunda çocukların evlât edinilmesinde zorunlu bakım ve eğitim ilişkisinin kurum aracılığına başvurmaksızın gerçekleşmesinde bir sorun görülmemiştir.

Hatta doktrinde kurum aracılığı dışında evlât edinmede seçme döneminin özellikle hısımlık çocuğun evlât edinilmesinde söz konusu olmadığı, sadece hısımlık olmayan bir çocuğun kurum aracılığı dışında evlât edinilmesinde seçme döneminin söz konusu olduğu ifade edilmiştir. Zira hısımlık olmayan çocuğun kurum aracılığı dışında evlât edinilmesinde ise, seçme dönemi daha ziyade başvuru üzerine evlât edinme kararı vermeye yetkili olan mahkemeye ya da çocuk vesayet altındaysa vasiye ve vesayet

dairesine ait bir sorumluluk olarak değerlendirilmiştir.⁸⁵ Doktrinde mevcut bu yorumdan anlaşıldığı kadarıyla, esasen bir ana babanın soybağına veya velâyet hakkına dayanarak kendi çocuğunun bakım ve eğitimini hısımları dışında kendi seçtiği üçüncü bir kişiye veya aileye ileride evlât edinmek üzere bırakması makul görülmemiştir. Kanaatimize göre de, Türk hukukunda biyolojik ana babanın ne soybağına ne de velâyet hakkına dayanarak çocuğunun bakım ve eğitimini en az bir yıl sürecek ve süreklilik arz edecek şekilde ne kendi seçtiği bir hısmına ne de kendisine hısım olmayan üçüncü bir kişiye bırakması mümkün olmalıdır. Bir yandan Türk aile hukukundaki velâyet hakkının vazgeçilmezliği ve devredilmezliği⁸⁶ diğer yandan çocuk hukukunda çocuk yararının önceliği ve çocuk güvenliği ilkeleri, bizi ana babanın böyle bağımsız bir seçme yetkisi bulunmadığı sonucuna götürmektedir.

Esasen Türk hukukunda evlilik içinde doğmuş ise ana babaya (TMK. m. 335/I), evlilik dışında doğmuş ise (baba ile soybağı kurulmadığı sürece) sadece anaya ait olan (TMK m. 337/I) velâyet hakkı en başta çocuğun bakım ve eğitimini sağlama yükümlülüğü getirmektedir. Velâyet, ana babaya tanınan sübjektif bir hak olmadığından, ana babanın bu hak üzerinde tasarrufta bulunması da mümkün değildir. Ayrıca esasen son dönemde özellikle çocuk hukukundaki gelişmeler sayesinde içeriği önemli ölçüde değişime uğrayan ve bu sebeple doktrinde daha ziyade yüküm hak olarak nitelendirilen⁸⁷ velâyet hakkına sahip ana baba, bu hakkı kullanmakla da yükümlüdür.⁸⁸ Diğer bir deyişle, ana babanın çocuk üzerinde velâyetten doğan hakları, çocuğun bakımı ve korunması ile eğitimine ilişkin yükümlülüklerinin tamamlayıcısı olup, esasen bu yükümlülüklerin iyi ifasına hizmet etmektedir.⁸⁹ Gerçekten de TMK m. 339 vd. hükümleri gereği ana baba çocuğun bakım ve eğitimi konusunda her hâlde çocuğun yararını göz önünde tutmalıdır. Kanun koyucu, TMK m. 346 vd.'nda ise, ana babanın çocuğun bakım, eğitim ve korunmasına ilişkin görevini gereği gibi yerine getirmediği ya da getiremediği hâllerde, çocuğun kişiliğinin korunmasına yönelik tedbirler öngörmüştür.⁹⁰ Buna göre hâkim tarafından öncelikle

---

⁸⁵ Aydoğdu, s. 168.

⁸⁶ Dural/ Ögüz/Gümüş, prg. 1691; Akıntürk/ Ateş, s. 408; Öztan, s 1080; Yıldız Abik, "Türk Medeni Kanunundaki Hükümler ve Çocuk Hukukundaki Temel İlkeler Çerçevesinde Velayette Çocuğun Yararı", Prof. Dr. Şener Akyol'a Armağan, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 28.

⁸⁷ Dural/ Ögüz/Gümüş, prg. 1695, 1700-1701; Abik, s. 12-13; Ahu Ayanoglu, "Velayetin Ana Babaya Yüklediği Görev ve Yetkilerin Kullanılmasının Üçüncü Kişilere Bırakılması ve Sınırları", Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 272.

⁸⁸ Öztan, s. 1074-1077; Ayanoglu, s. 276-277.

⁸⁹ H. Reyhan Demircioğlu, "Velayetin İçerdiği Hak ve Yükümlülükler Bakımından Boşanma Sonrası Ortak Velayetin İşlevselliği", II. Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu C.II, Süheyla Suzan Gökalp Alica/ Necdet Basa (ed.), Türkiye Barolar Birliği, Ankara 8-9 Mart 2019, s. 1455-1456.

⁹⁰ Alınan tedbir kararlarının hukuki niteliği hakkında bkz. Kılınç, 2020, s. 1228-1230; Vildan Peksöz, "Çocuk Koruma Tedbirlerinin Medenî Usul Hukuku Bakımından

çocuğun velâyet sahibi ana baba yanında korunmasına ilişkin önlemler alınmalı ancak bu önlemler yetmediğinde çocuk ana babadan alınarak koruyucu aile yanına ya da kuruma yerleştirilmeli, ancak son ihtimalde haklı sebepler varsa ana babanın velâyeti kaldırılarak çocuk vesayet altına alınmalıdır. Çocuğun kurum aracılığı dışından evlât edinilmesinde ise, evlât edinecek kişi veya eşlerin seçimi fiili olarak velâyet sahibi ana babaya kalmaktadır. Oysa hiçbir kurum tarafından uygunluk denetimi yapılmaksızın gerçekleşen seçim sonrasında bir çocuğun bakım ve eğitiminin üçüncü bir kişiye bırakılması bir yandan velâyet hakkından doğan yükümlülüklerle aykırılık teşkil ettiğinden, ana babanın hâkim tarafından re'sen alınabilecek velâyetin kaldırılmasına kadar gidecek ağır tedbirlerle karşılaşmasına sebep olur. Diğer yandan bu davranışları aile hukukundan doğan bakım ve eğitim yükümlülüğünün ihlâli anlamına geldiğinden, ana babanın Türk Ceza Kanunu m. 233/I gereği, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapis cezası ile karşılaşmaları mümkündür. Zira ana baba velâyet hakkını kısmen veya tamamen başkasına bir anlaşmaya dayanarak da devredemez.⁹¹

3. Kurum Aracılığı Dışında Evlât Edinmede Olan ve Olması Gereken Hukuk Bakımından Bakım ve Eğitim İlişkinin İzlenmesi ve Denetlenmesi

Yukarıda ifade edildiği üzere evlât edinilecek çocuk ile evlât edinecek kişi veya eşler arasındaki bakım ve eğitim ilişkisi, çocuğun bu kişiler yanına yerleştirilmesiyle başlar. Kurum aracılığıyla evlât edinmede evlât edinilecek çocuk, kurum tarafından belirlenen kişi veya eşlerin yanına yerleştirilmesinden itibaren kurum tarafından izlenir (Tüzük m. 11-12). Ne yazık ki kurum aracılığı dışında evlât edinmede anılan hükümler doğrudan uygulanamaz. Ayrıca Kanun'da kurum aracılığı dışındaki evlât edinmede bu dönemde nasıl bir yol izleneceği açıklığa kavuşturulmamıştır. Tüzük m.7/I c.4 ise, devlet koruması altında bulunmayan ya da hısımlık çocukların evlât edinilmesinde Kurum'a başvuru zorunluluğu getirmemekte; sadece böyle bir durumda Kuruma başvurulması hâlinde bu tür evlât edinmede evlât edinecek olanların başvuru sırasına tabi tutulmayacağı anlamına gelen bir ifadeye yer vermektedir. Ancak Tüzük hükmünden elbette şu sonuca

---

İncelenmesi”, Türk Hukukunda Çocuk, Ersin Erdoğan/ Belkıs Vural Çelenk/ Özgün Özyüksel (ed.), Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s. 636-641.

⁹¹ Ayanoğlu, s. 273-274. Bu çalışmada ana babanın velâyet hakkından doğan yükümlülüklerinin yerine getirilmesini üçüncü kişilere sınırları belirsiz şekilde devrettiği, özellikle müşterek çocuğun eğitim hayatına ilişkin karar alma yetkisinin üçüncü kişilere genel temsil yetkisi çerçevesinde bırakıldığı bir hukuki işlemin, velâyetin kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olması ve devredilmezliği sebebiyle kesin hükümsüz olduğu sonucuna varılmıştır (Ayanoğlu, s. 277-279. Velâyet hakkının kullanılmasının kısmen veya tamamen üçüncü kişilere bırakılabileceği yönünde bkz. Abik, s. 18). Bununla birlikte ana baba, çocuğun yararı gerektirdiğinde sadece velâyetten kaynaklı görevlerin yerine getirilmesini sınırlı alanlarda ve geçici olmak şartıyla, geçerli şekilde üçüncü kişilere iradi olarak bırakabilir. Örneğin velâyet altındaki çocuğun yurt içinde veya yurt dışında yatılı bir okula yerleştirilmesi böyledir (Ayanoğlu, s.279-280).

varılabilmektedir. Devlet koruması altında bulunmayan korunma ihtiyacı olmayan bir çocuğu ya da kendi hısımlarından birinin çocuğunu evlât edinmek üzere Kurum'a başvurulması hâlinde bu kişi veya eşler, kurum aracılığıyla evlât edinmede uygulanacak hükümlere tabidir. Bununla birlikte bakım ve eğitim ilişkisi sürecinde Kurum'a hiç başvurulmadığı hâllerde evlât edinme ilgilileri arasındaki bakım sürecine ilişkin açık bir düzenleme bulunmaz. Bu dönemin devletin denetimi ve izlemi altında geçirilmemesi, çocuk yararı ve güvenliği ilkeleri açısından birtakım riskleri barındırmaktadır.

Uygulamada kurum dışı evlât edinmede evlât edinilecek çocuğun evlât edinecek kişilerin yanına yerleştirilmesini konu alan geçici bakım sözleşmesinin tarafları evlât edinecek kişi veya eşler ile evlât edinilecek çocuğun yasal temsilcisi (ana baba veya vasi) olmaktadır.⁹² Bu ihtimaldeki geçici bakım sözleşmesinin, kurum aracılığıyla evlât edinmede olduğu gibi matbu bir şekli de bulunmadığından, doktrinde şekle bağlı olmayan kendine özgü bir aile hukuku sözleşmesi olarak nitelendirilmektedir.⁹³ Zira bakım ve eğitim ilişkisi kurulmasından sonra da evlât edinilecek çocuğun yasal temsilcisi, hukuken velâyet sahibi ana baba olmaya devam eder. Sadece ana babanın velâyet görevini yerine getiremediği tespit edildiğinde yerlerine vasi atanır.⁹⁴ Bu ihtimalde ise, vasi, evlâtlık ilişkisi kurulana kadar çocuğa karşı vasilik görevini devam ettirir ve evlât edinecek kişi veya eşlere bu dönemde vasilik görevi verilemez.⁹⁵ İsviçre'de evlât edinilecek çocuk hakkında alınacak kararlarda koruyucu aile ya da diğer bir yöntemle çocuğa bakım veren kişilerin görüşünün de alınması gerektiği açıkça hükme bağlanmıştır. Doktrinde Türk hukukunda benzer bir hüküm olmasa da çocuğa bakım veren kişilerin vasi olmadığı hâllerde görüşünün alınması gereği vurgulanmıştır (TMK m. 466-467).⁹⁶

Bu sebeple doktrinde kurum aracılığı dışında evlât edinmede evlât edinilecek çocuğun her hâlde evlât edinecek kişi veya eşler yanına hâkim kararıyla bu yerleştirmenin uygunluğu değerlendirildikten sonra yapılması gerektiği iddia edilmektedir. Bu sonuca ise bu yönde açık bir kanuni düzenleme bulunmaktaysa da, TMK m. 347'nin geniş yorumuyla ulaşılabileceği belirtilmektedir. Bu görüşe göre, birbirinden farklı amaçlara hizmet eden müesseseler olsa da, kurum aracılığı dışında evlât edinmedeki bakım ve eğitim sürecinde, koruyucu ailedeki bakım ve eğitim ilişkisine yönelik mevcut düzenlemelerden kıyasen yani somut olayın niteliğine uygun düştüğü ölçüde yararlanılmalıdır.⁹⁷ Esasen koruyucu aile müessesesinde ilgililer arasındaki bakım ilişkisinin başlatılmasını konu alan mahkeme kararı TMK m. 347'ye dayanmakta ve çocuk güvenliğinin korunmasını esas almaktadır. Kurum aracılığı dışındaki evlât edinmede ise,

⁹² Aydoğdu, s. 182. Koruyucu aile sözleşmesi bakımından benzer yönde bkz. Usta Sayıta, s. 72-73.

⁹³ Aydoğdu, 181-182.

⁹⁴ Aydoğdu, s. 183.

⁹⁵ Koruyucu aile ilişkisi yönünden benzer şekilde bkz. Usta Sayıta s. 89-90.

⁹⁶ Aydoğdu, s. 184.

⁹⁷ Aydoğdu, s. 164, 176; Baygın, 2003, s. 595-596; Şıpka, s.307; Turan Başara, s. 69.

TMK m. 347 geniş yorumlanmalı ve bu hüküm çocuğun evlât edinecek aile yanına yerleştirilmesinde de kıyasen uygulanmalıdır. Evlât edinmede ana babanın rızasının aranmayacağına ilişkin kararı konu alan TMK m. 312 ikinci fıkra hükmünde çocuğun kurum aracılığı dışında evlât edinildiği hâllerde evlât edinecek kişi veya eşlerin yanına yerleştirilmesinde mahkeme kararı gereğinden ayrıca söz edilmemektedir. Ancak kanun koyucu TMK m. 347'yi geniş yorumladığından TMK m. 312'de ayrıca yerleştirmeye yönelik bir mahkeme kararı gereğinden söz etmemiştir.⁹⁸ Şu hâlde bu görüşe göre evlât edinilecek çocuğun evlât edinecek kişi veya eşlerin yanına yerleştirilmesi bakımından Kuruma başvuru zorunluluğu bulunmamaktadır. Buna karşılık çocuğun evlât edinecek kişi veya eşlerin yanına yerleştirilmesinden önce bu yerleştirmenin hukuken evlât edinmeye uygun olup olmadığının mahkeme kararıyla denetlenmesi de çocuğun yararının önceliği ve çocuk güvenliği ilkeleri gereği zorunludur. Zira mahkemenin bu koşulları kontrol etmesi ve somut olayda söz konusu koşullar bulunmaktaysa yerleştirme kararı vermesi çocuğun yararına uygundur. Gerçekten de yerleştirme kararının özü çocuk yararındır. Örneğin somut olayda evlât edinecek kişi veya eşler ile evlât edinilecek çocuk arasında on sekiz yaş farkı bulunmayabilir ya da evlât edinme için gerekli rıza koşullarından biri eksik olduğundan, gelecekte evlât edinme kararı verilemeyebilir. Bu ihtimallerde bu çocuğun bakım ve eğitimini sağlamak isteyen kişi veya eşlerin yanına evlât edinme amacıyla yerleştirilmemesi, hem evlât edinecek olanların menfaatine hem de çocuğun yararına uygun düşer.⁹⁹ Zira evlât edinecek kişi veya eşler ile evlât edinilecek çocuk arasında en az on sekiz yaş farkı bulunması zorunluluğu emredici nitelikte bir kuraldır (TMK m. 308/I).¹⁰⁰ Yine evlât edinecek kişi veya eşlerin

⁹⁸ Aydoğdu, s. 176-177.

⁹⁹ Aydoğdu, s. 179-180.

¹⁰⁰ Öztan, s. 962; Akıntürk/Ateş, s. 375. Kanunda bu emredici kurala çocuk yararına istisna getirilebileceği düzenlenmemiştir. Ancak evlât edinen ve evlatlık arasındaki yaş farkının olağan aile yaşantısını bozmayacak ölçüde olduğu ve üvey çocuğun evlât edinilmesi söz konusu olduğu hâllerde, çocuk yararına hükmün lafzının amacına göre daraltılarak yorumlanması mümkündür. Ya da somut olayın özel koşulları gereği hâkim tarafından TMK m. 2/II'ye dayanarak emredici olmasına rağmen bu hüküm uygulanmayarak, ortaya çıkan boşluk çocuk yararına İsviçre Medeni Kanunu'nun bu hususa ilişkin yeni düzenlemeleri esas alınarak doldurulmalıdır (Kılınç, 2021, s. 93). Nitekim üvey çocuğun evlât edinilmek istendiği bir olayda, TMK m. 308/I'nin emredici ifadesine rağmen evlât edinme ilgilileri arasında on altı yaş fark bulunan bir evlât edinme başvurusu, Balıkesir 2. Aile Mahkemesi tarafından 29/06/2023 tarihinde kabul edilmiş ve temyiz edilmeden kesinleşmiştir. Ancak Cumhuriyet Başsavcılığınca evlât edinme ilgilileri arasında on sekiz yaş fark bulunmadığı gerekçesiyle, evlatlık ilişkisinin kaldırılması talep edilmiş ve bunun üzerine verilen kaldırma kararı istinaf ve Yargıtay incelemesinden geçerek kesinleşmiştir. Ancak başvuru evlâtlık ilişkisinin kaldırılması kararı kesinleşince, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuş ve Anayasa Mahkemesi, evlât edinme ilgilileri arasında on sekiz yaş farkı bulunması zorunluluğuna Medeni Kanun'da istisna getirilmemiş olmasını, haklı olarak, Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen aile hayatına saygı hakkının ihlali niteliğinde değerlendirmiştir (Yıldız Ceylan Var Başvurusu, AYM, Başvuru No: 2020/10490, K.T. 25.07.2023,

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/10/20231017-14.pdf>, s.e.t. 2.11.2023).

çocuğa bakma hususunda yeterince ehil olup olmadığı araştırılmalıdır. Aksi takdirde mahkeme tarafından yerleştirme izni talebi reddedilmelidir. Yine bu konudaki İsviçre hukukundaki açık Tüzük hükmü Türk hukukuna alınmalıdır.¹⁰¹

Bununla birlikte Yargıtay evlât edinecek kişi veya eşler ile çocuk arasındaki bakım ilişkisinin tanık dahil her türlü delil ile ispatlanabileceğini kabul ettiğinden, evlât edinme ilgilileri arasındaki bakım ilişkisinin herhangi bir karar bulunmaksızın kurulup gerçekleştiğinin ispat edildiği hâllerde, diğer şartlar da mevcutsa evlât edinme kararı verilebilmelidir, düşüncesindedir.¹⁰² Özellikle depresyon, sel gibi bir afette ya da bir trafik kazasında hem anasını hem babasını kaybetmiş bir çocuğu bir hismı ya da yakını fiilen bir yıl süreyle bakıp eğitmiş ve sonrasında da bu çocuğu evlât edinmek istemekteyse, aralarındaki bakım ilişkisini tanık dâhil her türlü delille ispatlayabilmelidir.¹⁰³ Böyle ihtimallerde ise, çocuğun bakım ve eğitim ilişkisi süresince ne Kurum tarafından ne de yerleştirme kararı veren mahkeme tarafından izlenmesi mümkün olmaktadır. Dolayısıyla bu durumda bakım ve eğitim ilişkisi sonrasında başvuru ve evlât edinme kararı vermeye yetkili ve görevli olan mahkemenin TMK m. 316 gereği re'sen yapması gerekli araştırma ödevinin kapsamı genişlemekte ve hâkimin elinde başvurabileceği bakım ilişkisi devam ederken uzman tarafından tutulmuş izlem ya da denetim raporu da bulunmadığından zorlaşmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada, Türk hukukunda çocukların kurum aracılığı olmaksızın evlât edinilmesinin mümkün olduğu ancak kurum aracılığı dışında evlât edinmede evlât edinme ilgilileri arasındaki bakım ve eğitim ilişkisinin her hâlde ancak mahkeme kararıyla kurulması gerektiği ya da çocuğun vesayet altında bulunduğu hâllerde vesayet makamından buna yönelik izin alınması gerektiği sonucuna varılmıştır. Esasen kurum aracılığıyla evlât edinmede evlât edinilecek çocuğun evlât edinecek kişi veya eşlerin yanına yerleştirilmesi esnasında buna ilişkin ayrıca bir mahkeme kararına gerek bulunmaz. Ancak kurum dışı evlât edinmede çocuk yararının önceliği ve çocuk güvenliği ilkeleri gereği, TMK m. 347'nin geniş yorumlanmasıyla yerleştirmenin her hâlde mahkeme kararıyla yapılması gerektiği sonucuna varılmalıdır. Bu durum ise, çocuğun hem hismı olan hem de hismı dışında üçüncü bir kişinin yanına bakım ve eğitim görmek üzere yerleştirilmesinde söz konusu olmalıdır. Hatta yerleştirme kararı esnasında evlât edinme ilgilileri arasındaki evlât edinme şartları da mahkeme tarafından incelenmeli ve şartlar mevcut ise evlât edinme amacıyla yerleştirme kararı verilmelidir. Yine çocuk yararının önceliği ve çocuk güvenliği ilkeleri gereği, her hâlde

---

¹⁰¹ Aydoğdu, s. 180.

¹⁰² Bkz. Baygın, 2003, s. 597. Ancak bu hâlde TMK m. 316'dan doğan araştırma görevinin kapsamlı bir incelemeyi gerektirdiği yönünde bkz. Yargıtay 2. HD, E: 2004/5460İ K: 2004/6389, T: 17.5.2004, (Kaya, s. 98-98).

¹⁰³ Aydoğdu, s. 177.

ilgililer arasındaki bakım ve eğitim süreci Tüzük m. 11 ve 12'ye kıyasen yetkili uzmanlar eliyle izlenmeli ve raporlanmalıdır.

Uygulamada ise, kurum aracılığı dışında evlât edinmede, bakım ve eğitim ilişkisinin tanık dahil her türlü delille ispatlanabileceği kabul edilmektedir. Türk hukukunda kurum aracılığı dışında evlât edinmeye ilişkin kanun ve Tüzük hükümleri oldukça yetersizdir. Dolayısıyla bu süreçte çocuğun bakım ve eğitimi sürekli şekilde evlât edinecek kişi veya eşlere çocuğun yasal temsilcisi tarafından şekle tabi olmayan özel hukuk sözleşmeleriyle devredilmektedir. Oysa velâyetin gereği olan çocuğun bakım ve eğitim yükümlülüğünün süreklilik arz edecek şekilde ana baba tarafından, yetkili kurum ve mahkeme denetimi olmaksızın, üçüncü kişilere devri velâyetin vazgeçilmezliği ve devredilmezliği gereği hukuka aykırıdır. Özellikle bu tür sözleşmelerin aracı gerçek veya tüzel özel hukuk kişileri tarafından yapılması ise mümkün değildir. Yine böyle bir sözleşmenin ivaz karşılığında yapılması hâlinde sözleşme hem hukuka hem ahlâka aykırı olduğundan başlangıçtan itibaren kesin hükümsüzdür. Ancak her nasılsa böyle geçersiz özel hukuk sözleşmelerine dayanılarak bir çocuğun bakım ve eğitimi asgari bir yıl süreyle evlât edinecek kişi veya eşler tarafından sağlanmış olabilir. Bunun üzerine evlât edinmek amacıyla mahkemeye başvurulduğunda, aile mahkemesi hâkimi diğer şartlar da mevcut ve evlât edinme çocuğun yararına ise, söz konusu sözleşmenin geçerliliği tartışmalarından bağımsız şekilde evlât edinme kararı verebilmelidir. Ancak böyle bir ihtimalde hâkimin TMK m. 316'dan kaynaklanan araştırma görevi, kurum aracılığıyla evlât edinmeye nazaran kapsam ve içerik bakımından daha da genişlemekte, zorlaşmakta ve önem kazanmaktadır.

KAYNAKÇA

Abik Y, “Türk Medeni Kanunundaki Hükümler ve Çocuk Hukukundaki Temel İlkeler Çerçevesinde Velayette Çocuğun Yararı”, Prof. Dr. Şener Akyol’a Armağan, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2011, ss.1-73.

“Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Evlat Edinme Hizmeti”, <https://www.turkiye.gov.tr/ashb-evlat-edinme-hizmeti> , s.e.t. 20.09.2023.

Akıntürk T/ Ateş D, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt, 22. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2020.

Akyüz E, Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması, 7. Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 2020.

Altaş H, “Evlâtlık Sözleşmesinde Amaç”, Türk Hukuk Dünyası, C. 1, S. 1, 2000, ss. 103-110.

Arık K. F, “Evlât Edinme Bakımından Türk ve İsviçre Doktrin ve Tatbikatı Arasında Bir Mukayese”, C. 13, S. 4, 1958, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi, ss. 95-114.

Ayanoğlu A, “Velayetin Ana Babaya Yüklediği Görev ve Yetkilerin Kullanılmasının Üçüncü Kişilere Bırakılması ve Sınırları”, Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, ss. 269-283.

Aydoğdu M, Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlât Edinme, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010.

Aydos O. S, “Yeni Medenî Kanuna Göre Evlât Edinme”, C. 4, S. 1-2, 2000, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 117-141.

Baygın C, “Evlât Edinmenin Koşulları”, C. 7, S. 3-4, 2003, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 591- 626.

Belen H, Yeni Medenî Kanun Hükümleri Uyarınca Evlât Edinme (Türk-İsviçre-Alman Karşılaştırmalı Hukuk Değerlendirmesiyle), Beta Yayınları, İstanbul, 2005.

Çağlayan Aygün G, Karşılaştırmalı Hukuk Bakımından Evlat Edinme ve Sonuçları, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.

Çağlayan Aygün G, “Amerikan Hukukunda Evlat Edinmeye Bir Bakış: Vermont Eyaleti Örneği”, C, 27,S. 1, 2021, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, ss. 716- 740.

“Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yıl Sonu Kurumsal İstatistikleri”, <https://www.aile.gov.tr/chgm/istatistikler/kurumsal-istatistiklerimiz/> , s.e.t. 20.09.2023.

Demir M, “Bazı Ülke Yasaları ile Karşılaştırmalı Olarak Evlat Edinmenin Yasal Koşulları”, C. 52, S. 3, 2003, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 253-274.

Demircioğlu H. R, “Velayetin İçerdiği Hak ve Yükümlülükler Bakımından Boşanma Sonrası Ortak Velayetin İşlevselliği”, II. Uluslararası

Kadın ve Hukuk Sempozyumu C.II, Süheyla Suzan Gökalp Alıca/ Necdet Basa (ed.),Türkiye Barolar Birliği, Ankara 8-9 Mart 2019, ss. 1449-1462.

Doğan R, “Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği”, C. 71, S. 2, 2013, Ankara Barosu Dergisi, ss.146-170.

Dural M/ Öğüz T/ Gümüş M. A, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, 18. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2023.

Eren F/ Dönmez Ü, Eren Borçlar Hukuku Şerhi, C.II, m. 49-82, Yetkin Yayınları, Ankara 2022.

Erol N/ Şimşek Z/ Güçlü N, “Gelişimsel Dönemler ve Evlat Edinme”, Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları, Neşe Erol (ed.), Ankara, 2008, ss. 181-212.

Fırat Şimşek, A, “Ergin Olmayan Üvey Çocuğun Evlat Edinilmesi”, C. 19, S. 1, 2020, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. ss. 23-88.

Genç F. U, “Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu”, Dr. Dr. H.C. Silvia Tellenbach’a Armağan, Feridun Yenisey, İzzet Özgenç, Ayşe Nuhoglu, Adem Sözüer, Faruk Turhan (ed.), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, ss. 159- 208.

Güven K, “Evlat Edinmeye İlişkin Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, C. 32, S. 4, 2006, Yargıtay Dergisi, ss. 529- 552.

Hatemi H, Hukuka ve Ahlâka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1976.

“İstatistiklerle Çocuk, 2022”, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2022-49674> , s.e.t. 20.09.2023.

Karaca Öz A, "Evli Olmayan Kişinin Tek Başına Evlat Edinmesi". C. 26, S. 3, 2022, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 253-274.

Kaya C, Türk Hukukunda Evlat Edinme, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009.

Kılınç A, “The Influence of The Ottoman State on Islamic Law”, C. 7, S. 2, 2022, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, Prof. Dr. M. Fatih UŞAN’a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı, ss. 547-580.

Kılınç A. N, “Türk Hukukunda Koruyucu Aile Sözleşmesi ve Koruyucu Aile ile Çocuk Arasındaki Hukuki İlişkinin Değerlendirilmesi”. C. 28, S. 3, 2020, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 1217-1261 .

Kılınç A. N, “Üvey Çocukla Üvey Ana/Baba Arasındaki İlişkinin Hukuken Değerlendirilmesi”, 7. Uluslararası Asos Congress Hukuk Sempozyumu Tam Metin Kitabı, Fulya Erlüle (ed.), Asos Yayınevi, Elazığ, 2021, ss. 83-96.

Koç E, “HMK ve TMK Çerçevesinde Evlat Edinme ve Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına İlişkin Bazı Tespitler, C. 73, S. 1, 2015; İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, ss. 363-387.

Kurtuluş Karabulut S, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aracılığıyla Evlat Edinme ve Koruyucu Aile Kurumu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Medeni Hukuk Ana

Bilim Dalı, Ankara, 2011, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> , s.e.t. 20.09.2023.

Kutoğlu T, Üvey Ailede Hukuki İlişkiler (Hısımlık ve Özellikle Üvey Çocukların Üvey Ebeveynlerince Evlât Edinilmesi), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

Nüfus Kayıtlarındaki Açıklamalar (2009/2) Konulu Genelge, https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/genelge/Nufus_Kayıtlarındaki_Açıklamalar_20092.pdf , s.e.t. 20.09.2023.

Okur Gümrükçüoğlu S, Osmanlı Devleti'nde Evlat Edinme ve Koruyucu Aile (Karşılaştırmalı Bir İnceleme), 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.

Özdemir H/ Ruhi A. C, Çocuk Hukuku (Ders Kitabı), 5. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2023.

Özdemir S. G, “Yargıtay kararları Çerçevesinde Küçüklerin Evlat Edinilmesi, Prof. Dr. Ali Naim İnan Anısına Çocuk Hukuku Armağanı, Yıldız Abik (ed.), Filiz Kitabevi, İstanbul, 2022, ss. 287-325.

Öztan, B, Aile Hukuku, 6. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015.

Peksöz V, “Çocuk Koruma Tedbirlerinin Medenî Usul Hukuku Bakımından İncelenmesi”, Türk Hukukunda Çocuk, Ersin Erdoğan/ Belkis Vural Çelenk/ Özgün Özyüksel (ed.), Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, ss. 633-660.

Sadioğlu F. C, “Türk ve İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Eşlerin Birlikte Evlât Edinmesi Kuralı”, C. 10, S. 2, 2020, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 730-759.

Sayın Korkmaz B. S, “Roma Aile Hukukunda Evlat Edinmenin Yeri ve Usulleri”, C. 78, S.3, 2020, Ankara Barosu Dergisi, ss. 50-98.

Serozan R, Çocuk Hukuku, İkinci basıdan tıpkı bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.

Söğütlü Ö, Roma Özel Hukuku Ders Kitabı, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

Şıpka Ş, “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "Evlât Edinme"ye İlişkin Hükümlerinin İncelenmesi”, C. 57, S. 1-2, 1999, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 301-322.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “Kurum Hakkında”, <https://www.aile.gov.tr/chgm/teskilat-yapisi/kurum-hakkinda/> , s.e.t. 20.09.2023.

Tekinay S. S, Türk Aile Hukuku, 2 Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1971.

Turan Başara G, “Türk Medeni Kanunu'nun Evlat Edinmeye İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, Türk Medeni Hukuku Çerçevesine Aile Hukukunda Güncel Meseleler Sempozyumu, Yasemin Güllüoğlu Altun (ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, ss. 67-81.

Türk Medenî Kanunu, Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun ve Gereğçeleri, Ankara Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 2002.

Usta Sayita, S, Türk Hukukunda Çocukun Koruyucu Aile (Kişi) Yanına Yerleştirilmesi, Filiz Kitabevi, İstanbul 1996.

Ünal A, Kelepçeleme Sözleşmeleri, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.

Vatansever Öztürk M, “Türk Hukukunda Evlat Edinme Müessesesinin Tarihi Gelişimi, C. 8, S. 2, 2023, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, ss. 313-355.

Yargıtay Kararları, <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari> , s.e.t. 2.11.2023.

Yakut E/ Çağlayan Aygün G, “Osmanlı Hukukundan Günümüze Evlât Edinmenin Miras Hukukuna Dayalı Sonuçları”, C. 26, S. 1, 2018, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss.11-46.

Yıldırım A, “Geleneksel Bir Evlat Edinme Biçimi Olarak Kardeşler Arasındaki Çocuk Dolaşımı: “Sipariş Bebekler”, S. 8, 2022, Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 8, ss. 794-814.

Yıldız Ceylan Var Başvurusu, AYM, Başvuru No: 2020/10490, K.T. 25.07.2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/10/20231017-14.pdf>, s.e.t. 2.11.2023.

Yılmaz C, “Evlat Edinme Hukukunda Güncel Gelişmeler”, Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması, Aslı Makaracı Başak/ Seda Öktem Çevik/ Gülen Sinem Tek (ed.), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, ss. 127-157.